

LUOKKASUHTEN
HISTORIAALLINEN
RÄJÄYTYSKUVA

KUOLLEET
LENDET

KUOLLEET LENDET:

LUOKKASUHTeen HISTORIAALLINEN RÄJÄYTYSKUVA

ARVON BARBAARIT

Julkaistu Kommunismi ulapalla -nettisivuilla syksyllä 2023

KOMMUNISMI ULAPALLA 2026

ARVON BARBAARIT 003

“Meidän on ymmärrettävä se, että kapitalismin muodonmuutos ja asettuminen hallitsemaan riistämällä suhteellista lisäarvoa luo uuden tilanteen, jossa työväenliike, vallankumouksellinen liike, on pakotettu uuteen alkuun. Tässä tilanteessa jo kauan sitten historiaan kadonneiksi uskotut ideologiat tekevät paluun huvittavissakin muodoissa. 1800-luvun vaihteen koneenrikkojen liike tulee jälleen suosituksi. Meidän on tunnistettava ja kohdattava uusi alku. Tai verratakseni historiaan: emme elä enää 1920-lukua vaan tietyllä tapaa samankaltaista aikaa kun 1800-luvun alussa Ranskan vallankumouksen jälkeen, kun työväenliike alkoi kehittyä.”¹ György Lukács

1 Entretien avec Lukács. Haastattelu Cahiers libres (Maspero) julkaisun numerossa 160 vuodelta 1969. Tässä tekstinkohdassa Lukács kommentoi Marxin Pääoma -teoksen ”julkaisematonta” kuudetta lukua. Siinä Marx käsittelee tämän Kuolleet lehdet tekstin teemojen keskiössä olevaa työvoiman muodollista ja reaalista subsumptiota pääomalle sen välittömässä tuotantoprosessissa.

KUOLLEET LEHDET

Tahdomme kiinnittää huomiota kapitalistisen yhteiskunnan historialliseen kehitykseen ja sen periodisointiin keskustellaksemme pääoman nykyolemuksen vastaavasta luokkataistelusta. Historialliset muutokset pääoman tuotantoprosessissa, luokkasuhteessa ja yhteiskunnallisen kamppailun sykleissä eivät merkitse ainoastaan työn tai luokkataistelun olosuhteiden muutosta, vaan ne kirkastavat myös ymmärrystämme kommunismista ja sen mahdollisen tulemisen edellytyksistä. Ilman historiallisen kehityksen analyysiä – tai tarkemmin sanottuna ilman poliittisen taloustieteen kritiikin menetelmien avaamaa objektiivista näkökulmaa historian liikkeeseen – voidaan esittää vain ideologisia ohjelmia ja subjektiivisia poliittisia teesejä luokkataistelun suuntaviivoiksi ja vallankumouksellisten peruskysymyksen siitä ”mitä on tehtävä”.

Tällaisten teesien ristitulen sijaan tahdomme suunnata huomion siihen, miten historian liike muuttaa luokkamme olosuhteita ja tuottaa kommunistisen vallankumouksen edellytyksiä. Karl Marx kirjoitti kirjeessään Arnold Rügelle vuonna 1843 osuvasti teorian ja yhteiskunnallisen liikkeen suhteesta. Marxin mukaan kommunistien tehtävänä ei ole ”kohdata todellisuutta esittämällä dogmaattisia periaatteita: tässä on totuus, polvistukaa sen edessä! Tehtävämme on kehittää uusia periaatteita maailman itsensä esittämien periaatteiden pohjalta. Emme sano maailmalle: lopettakaa kamppailunne, ne ovat typeriä; me annamme teille kamppailun todelliset iskulauseet.

Tehtävämme on vain osoittaa maailmalle se, miksi se kamppailee, ja sen on tultava tietoiseksi, vaikka ei vielä haluaisikaan”.

Pyrkimyksenä on siis tunnistaa pääoman ja proletariaatin luokkasuhteesta kumpuavia yhteiskunnan historiallisia kehitystendenssejä, jotka osoittavat, mikä aikakaudessamme on erityistä verrattuna aiempaan; ei ainoastaan pääoman vaan etenkin luokkataistelun näkökulmasta. Historiallisten muutosten tunnistaminen auttaa vapautumaan siitä illuusiosta, että kaikki on aina sitä samaa; odottamasta nostalgisesti perinteisen työväenliikkeen paluuta historian näyttämölle ja luokkamme järjestäytymistä kamppailemaan palkkatyön ja arvontuotannon välittömästä itsehallinnasta. Se auttaa meitä ymmärtämään aikamme ristiriidoista aukeavia mahdollisuuksia.

On selvää, että historian periodisoinnit voivat helposti olla yksinkertaistavia abstrakteja kaavoja historian kokonaisuuden monimutkaisen kudelman yllä. Jokainen murros voidaan aina kyseenalaistaa historiallisilla jatkuvuuksilla: katkokset eivät ole absoluuttisia. Luokkasuhde on yhä yhteiskuntamme muuttumaton perussuhde, mutta emme voi sen perusteella todeta, ettei mikään ole muuttunut, ja jatkaa tyytyväisenä entiseen tapaan. Eikä luokkamme olekaan jatkanut yhteiskunnallista kamppailuaan tyytyväisenä työväenliikkeen perinteiseen tapaan. Se, mikä näyttäytyy joukkona luokkatietoisuutensa kadottaneilta työläisiltä perinteisen työväenliikkeen näkökulmasta, näyttäytyy toisesta kulmasta luokalta etsimässä uusia tapoja ratkaista kapitalistisessa yhteiskunnassa aikojen mukana muuttuneita ongelmia. Toisaalta ne kommunistit, jotka ovat olleet tyytymättömiä perinteisten marxilaisten tapaan analysoida kapitalismin historiallista kehitystä, ovat pyrkineet palaamaan Marxin poliittisen

taloustieteen kritiikin menetelmään uudella tavalla. Siihen keskusteluun kytkeytymällä voimme ymmärtää entistä paremmin sitä, miten kapitalismin historiallinen kehitys on muuttanut olosuhteitamme: yhteiskuntaa, sen kamppailuja, tarpeitamme ja lopulta meitä itseämme. Tältä pohjalta toivomme voivamme virittää keskustelua siitä, miten voimme osallistua luokkamme historiallisen vapautumisen prosessiin lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä. Tekstissä avaamamme huomiot kapitalismin muutoksesta alkavat johtaa teesiin siitä, että aikamme luokkataistelusykliissä on auennut välittömästi kommunistisen kamppailun horisontti. Tämä ei tarkoita väitettä vallankumouksen mahdollisuudesta ”tässä ja nyt” – kuten esimerkiksi Näkymättömän komitean kaltaiset radikaalivasemmistolaiset ryhmät ovat esittäneet – vaan ymmärrystä kommunistisesta vallankumouksesta ilman perinteisen työväenliikkeen japerinteisten marxilaisten teorioissaan suosimaa ”työläisvallan välivaihetta”, kuten 1970-luvulta alkaen kehittyneissä kommunistien keskusteluissa kommunisoinnista² on alettu esittää.

2 Keskustelu kommunisoinnista kehittyi vuoden 1968 jälkeen tämän historiallisen aikakauden historiallisen analyysin yhdistyessä uuteen ei-leninistiseen tapaan lukea Marxia sekä vasemmistokommunistiperinteen kriittiseen uudistamiseen. Näitä teoreettisia keskusteluja alusta lähtien virittämässä ollut Gilles Dauvé tiivistää kommunisoinnin seuraavalla tavalla: ”Ajatus on yksinkertainen, mutta juuri yksinkertaisuus on usein vaikeinta saavuttaa. Kommunisointi tarkoittaa sitä, että vallankumous on kommunistinen vain kun se muuttaa kaikki ihmistenväliset suhteet kommunistisiksi suhteiksi. Tämä tapahtuu vain jos prosessi alkaa vallankumouksellisen kuohunnan ensi vaiheissa. Raha, palkkatyö, yritys toisista erillisenä tuotantoyksikkönä ja arvon keräämisen altaana, työaika erotettuna muusta elämästä, arvontuotanto, yksityisomistus, valtio sosiaalisen elämän ja konfliktien välittäjänä, oppimisen ja tekemisen erottelu, tavoite kaiken mahdollisimman nopeasta kiertokulusta. Kaikki nämä on heitettävä menemään sen sijaan että ne siirrettäisiin julkiseen tai edes kollektiiviseen hallintaan. Ne on korvattava yhteisöllisillä, rahattomilla, ylijäämättömillä ja valtiottomilla elämänmuodoilla. Tämä

PERINTEISET MARXILAISET TEORIAT HISTORIASTA

Kapitalismin historiallinen periodisointi on perinteisesti kuulunut työväenliikkeen marxilaisen siiven peruskysymyksiin. Karl Marxin menetelmä perustui yhteiskunnallisten suhteiden ja niiden muutostendenssien historialliselle analyysille, mutta hänen tuotannostaan ei löydy yksiselitteistä kapitalistisen yhteiskunnan kehityksen periodisointimallia. Marxilaiset ovat myöhemmin 1900-luvulla paikanneet tätä puutetta. Hilferdigin vapaan-, monopoli- ja finanssikapitalismin kaudet, Hobsonin, Leninin ja Bukharinin primitiivisen akkumulaation, kolonialismin ja imperialismin historialliset vaiheet, Mandelin markkina-, monopoli- ja myöhäiskapitalismi, vasemmistokommunistien erilaiset versiot dekadenssiteorioista tai regulaatiokoulukunnan kaltaiset akateemisemmat teoriat olivat ohittamattomia useimmille kapitalismin historiallista kehitystä 1900-luvulla ymmärtämään pyrkineille perinteisille marxilaisille ja kommunisteille.

Näiden teorioiden menetelmällisenä lähtökohtona olivat marxilaiseen tapaan objektiiviset taloudelliset tekijät: ne eivät asettaneet yksilön subjektiivista toimijuutta ja kokemusta tutkimuksensa keskiöön, vaan pyrkivät pääsemään menetelmällään yhteiskunnan kokonaisuuden liikeen jäljille. Ne eivät pyrkineet ymmärtämään yksilön kautta yleistä

prosessi tulee viemään aikaa, mutta se alkaa vallankumouksen alussa, eikä se tule luomaan kommunismin edellytyksiä, vaan se luo kommunismia.” Kommunisaatio on siis nimitys vallankumoukselle, jossa vallankumousprosessi tarkoittaa kommunististen toimenpiteiden välitöntä kehittämistä ilman perinteisille marxilaisille tärkeää historiallista välivaiheajakautta (proletariaatin diktatuurin valtiota ja sen arvontuotantoa työläisten hallinnassa). Kommunisointiin liittyviä teemoja sivutaan monessakin kohtaa tämän tutkielman edetessä, mutta se ei ole kuitenkaan ole tämän tutkielman välittömänä aiheena.

vaan yleisen kautta yksilöllistä. Näiden objektivististen teorioiden avaruudessa on tehty osuviakin huomioita pääoman historiallisista kehitystendensseistä ja yksilöstä osana yhteiskuntaansa, eikä tämän menetelmän lähtökohtaa ole syytä kyseenalaistaa. Perinteisiä marxilaisia kohtaan esitetty kritiikki ei siis tarkoita subjektivismiin asettamista objektivismiin tilalle. Heidän tekemiensä lukuisten epäonnistuneiden vallankumoussuunnusteiden jälkeen on kuitenkin syytä kysyä, miksi nämä perinteiset marxilaiset teoriat eivät ole kyenneet ymmärtämään yhteiskunnalliseen vallankumoukseen nousevan luokkasubjektin historiallista kehittymistä.

Perinteiset marxilaisetkin ovat olleet kyllä tietenkin kiinnostuneita pääoman objektiivisten ristiriitojen lisäksi myös luokkasubjektin kysymyksestä³, mutta useimmiten näiden taloustieteellinen kiinnostus on kohdistunut pääoma-pääoma -suhteiden tutkimukseen (imperialismi, monopolikapitalismi, finanssikapitalismi jne.), jolloin työväenluokan kehityksen analyysi on ollut välillisempää. Tämän lähestymistavan kääntöpuolena on poliittisten leninistien maailmassa se, että luokan tietoisuuden kehityksen ohittamattomana edellytyksenä on ollut sen tietoinen etujoukko, tämän tekemä poliittinen kasvatustyö, etujoukon ohjauksessa kehittyvä ”työläisvaltio” ja sen muovaamassa ympäristössä kohti kommunismia kehittyvät työläiset. Taustalla on Marxin Gothan ohjelman kritiikissään esitetty kaksiosainen siirtyminen kommunismiin

3 On myös tärkeää huomata, ettei Marxin taloudellisia kysymyksiä objektiivisesti käsitellyt Pääoma-teoskaan ollut itsessään kaikenkattavaksi kokonaisuudeksi toimitettu teos, vaan osa Marxin elämäntyön ja proletariaatin vapautumisen teorian kokonaisuutta. Poliittisen taloustieteen kritiikin kategorioita käyttävä objektivistinen menetelmä saa merkityksensä vain elimellisenä osana vallankumoukseen nousevaa luokkasubjektia.

sekä tunnettu leninistinen doktriini, jonka mukaan kapitalistisissa olosuhteissa ”työläiset kykenevät ainoastaan ammattiyhdistystietoisuuteen”.⁴

Käsitlemme myöhemmin tässä tekstissä vaihtoehtoista lähestymistapaa: näihin perinteisiin marxilaisiin teorioihin kriittisesti suhtautuvien kommunistien tapaa kiinnittää huomioita työ-pääoma - luokkasuhteeseen ja tutkia sitä pääoman uusintamisprosessin historiallisen kehityksen välityksellä. Tämä avaa perspektiivin myös työläisten itsensä uusintamiseen osana pääoman objektiivisia ristiriitoja ja sen merkitykseen osana luokkatietoisuuden kehitystä sekä lopulta myös työ-tö -suhteisiin eli työläisten keskinäisiin suhteisiin kapitalistisen yhteiskunnan ja kommunistisen vallankumouksen edellytysten kehityksessä.

Eräs perinteisten marxilaisten objektivistinen teoria historiasta on dekadenssiteoria. Se on teoria kapitalismin historiallisesta olemuksesta, joka ohjaa tiettyjen kommunistijärjestöjen poliittisia käytäntöjä yhä nykyisinkin. Tarkastelemme dekadenssiteorioita kuitenkin osana pääoman kriisiytymistä painottavien perinteisten marxilaisten objektivis-ekonomisten teorioiden horisonttien yleistä kritiikkiä kuten esimerkiksi Endnotes-kollektiivi on tehnyt kriittisessä polemiikissaan dekadenssiteorioita vastaan.⁵

4 Lenin: Mitä on tehtävä (1902). Ks. myös esimerkiksi Gilles Dauvé'n teksti The renegade Kautsky and his discipline Lenin.

5 Aufhebenin (joka jatkaja on nykyinen Endnotes-kollektiivi ja julkaisu) kirjoitukset aiheesta on koottu artikkelikokoelmaan nimeltä The theory of decline or the decline of theory. <https://cooltexts.github.io/sources/aufheben.pdf>. Myös Internationalist Perspective -niminen kommunistiryhmä on käsitellyt aihetta perusteellisesti dekadenssiteorioiden ja perinteisen marxilaisen historiateorian ongelmia käsittelevässä

Dekandenssiteorioiden ytimessä on yksinkertaisesti ajatus siitä, että kapitalistinen järjestelmä on nousu- ja laajentumisvaiheensa jälkeen siirtynyt laskevaan kriisiytymisen vaiheen, mikä ilmaisee sen olevan olevan tulossa objektiivisesti tiensä päähän; joko luotuaan sosialismin edellyttämät tuotantovoimat tai liikkumalla omissa ristiriidoissaan kohti romahdusta. Kyse ei ole kapitalismin automaattisen hajoamisen teoriasta, sillä useimmat dekadentistit ovat poliittisesti sitoutuneita työväenluokan vallankumoukseen, mutta määräävänä tekijänä pidetään pääoman sisäistä kehitystä, ja subjektiviteetin ongelma liittyy siihen, miten tietoisuus lopulta asettuu linjaan objektiivisten faktojen kanssa.

1900-luvun alussa toisen internationaalin sosiaalidemokraattisten ortodoksimarxilaisten laajat rintamat ja Venäjällä vallan ottaneet kolmannen internationaalin bolsevikit olivat dekadentikkoja. Sosiaalidemokraatit ottivat dekadenssiteorian lähtökohdakseen jo Engelsin tukemassa Erfurtin ohjelmassa. Bolsevikeista Lenin ja Trotski (ja tämän opetuslapset myöhempinä vuosikymmeninä Ernst Mandelin johdolla) sekä Luxemburg Saksassa rakensivat kaikki omilla tavoillaan teoriaa kapitalismin viimeisestä vaiheesta. Myös 1900-luvun työväenliikkeen ja marxismin valtavirtojen vasemmistokommunistiset arvostelijat⁶ suhtautuivat yhtä lailla

(vasemmistokommunistiperinteen kriittistä uudistamista edustavassa ohjelmallisessa) tekstissään *Internationalist Perspective and the communist left*.

- 6 Vasemmistokommunisteilla tarkoitetaan työväenliikkeen II ja III internationaalin eli sosiaalidemokraattien ja bolsevikien kommunistisia arvostelijoita, joiden merkittävimpiä edustajia 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla olivat saksalais-hollantilaiset työläisneuvostokommunistit ja italialaiset vasemmistokommunistit. Toisen maailmansodan jälkeen tätä perinnettä ovat jatkaneet erilaiset järjestöt molemmissa haaroissa sekä aiemmassa alaviitteessä mainitut teoreettiset kommunistiryhmät, jotka ovat pyrkineet kriittisesti uudistamaan tätä perinnettä.

objektivistisesti taloudellisten kategorioiden avaamiin näkökulmiin ja mekanistisesti kapitalismin romahdukseen vallankumouksen edellytyksenä. Saksalaisen työläisneuvostokommunistisen KAPD:n avausmanifestin apokalyptiset visiot eivät juuri eronneet siitä kapitalismin kuolinkriisin teoriasta, jonka Trotski kirjoitti kolmannen internationaalin ensimmäisen kongressin manifestiin⁷. Ranskassa ja Belgiassa vaikuttaneiden italialaisten vasemmistokommunistien julkaisussa Bilanissa kirjoitettiin 1930-luvulla kapitalismin menettäneen kapasiteettinsa tuotantovoimien kehittämiseen ja tehneen itsensä historiallisesti ohitettavaksi. Työläisneuvostokommunistit nostivat teoreettista herkkyyttä tarttuessaan Henryk Grossmanin teoriaan voiton suhdeluvun laskutendenssistä, joka sekin viittasidekadenssiprosessiin, joka lopulta tarjoaisi työväenluokalle vallankumouksen mahdollisuuden. Etenkin Paul Mattick jatkoi Grossmanin jäljiltä voiton suhdeluvun laskutendenssiin sitoutuneena pitkälle 1970-luvulle. Yhä nykyisin esimerkiksi ICC (International Communist Current), ICT (Internationalist Communist Tendency) sekä bordigistiset kommunistispuolueet (ICP:t) puolustavat erilaisia dekadenssiteorioita osana teoreettista ohjelmaansa.

Italialaisten vasemmistokommunistien keskeinen teoreetikko Amadeo Bordiga oli eräs kaikkein ehdottomin perinteisen objektivistisen

7 Työläisneuvostokommunistiteoreetikoista Anton Pannekoek suhtautui kuitenkin kriittisesti teoriaan lopullisestakriisiytymisestä. Pannekoekin mukaan vastaavat teoriat kytkeytyvät usein asiantuntijoiden laatimiin yhteiskunnallisen tuotannon suunnittelun paradigmoihin ja sivuuttavat proletariaatin aktiivisen merkityksen. Myös Pannekoek pyrki rakentamaan linkkiä kapitalismin objektivistien rajojen ja proletariaatin subjektiivisen liikkeen välille, mutta ei lopulta kyennyt ilmaiseamaan uusia, aikansa teoreetikkoja pidemmälle viitoittavia huomiota.

historiallisen menetelmän käyttäjä, eikä hänkään kyennyt teoretisoimaan osuvasti vallankumouksellisen luokkasubjektin kehittymistä 1900-luvulla. Bordigan tapa tehdä historiallista analyysiä ”ihmislajin tieteenä” poikkesi kuitenkin kahdella kiinnostavalla tavalla tavanomaisista dekadenssiteorioista. Historian vuorenrinnettä energisinä kiipeävien ja hiipuvina laskevien yhteiskuntien sjaan historian prosessi tarkoitti Bordigalle ristiriitojen jatkuvaa kärjistymistä, jota seuraa väkivaltainen räjähdys ja loikka tai ”pudotus” uudelle tasolle.

Bordigan historiallinen teoria oli kiinnostunut pääoman kategorioiden lisäksi myös luokkataistelusta: se arvioi historian liikettä primitiivisistä yhteisöistä maailmankommunismiin sen perusteella, missä määrin yhteiskunnan muodollisia instituutioita käytännössä kritisoivat kamppailut ovat luonteeltaan ”konformistisia”, ”reformistisia” tai ”anti-formistisia”.⁸

Perinteisiin historiateorioihin kohdistuva kritiikki kohdistuu siis niihin teorioihin, jotka tyytyvät esittämään, että kapitalismin objektiivinen kriisiytyminen tulee mekanistisesti avaamaan työväenluokalle mahdollisuuden vallankumoukseen. Kritiikki ei kyseenalaista pääomajärjestelmän objektiivisten ristiriitojen olemassaoloa vaan sen, että nämä perinteiset teoriat eivät kykene teoretisoimaan osuvasti vallankumouksellisen subjektin kehittymistä. Subjektiivisen puolen kehittymisen analyysi edellyttää myös objektiivisen puolen tarkastelua uudesta näkökulmasta. Lopulta kyse on yksinkertaisesti siitä, minkälaisilla menetelmillä tai poliittisen taloustieteen kritiikin kategorioilla historian totaliteettia tarkastellaan. Asioiden vallitsevan tilan lakkauttavaa

8 Bordiga esittelee näkökulmaansa Marxin historiateoriaan esimerkiksi Prometeo -nimisen julkaisun tekstissä *Fundamentals for a Marxist orientation* (1946).

historian todellista liikettä on siis kyettävä tutkimaan kokonaisvaltaisemmalla tavalla kuin mihin 1900-luvun marxilaisen analyysin valtavirta kykeni.

Kyse ei ole pelkästä intellektuaalisesta historiateorian pulmasta, vaan dekadenssiteorialla on seurauksensa sen avaruuteen sitoutuneiden poliittisten aktivistien toiminnassa. Kun pääoma nähdään vallankumouksen tuovana aktiivisena agenttina, jää vallankumouksellisten tehtäväksi valmistautua poliittiseen hyökkäykseen järjestelmän romahtaessa. Jotkut dekadenssiteorioiden kannattajista valmistautuvat yrittämällä järjestää vahvaa organisaatiota loppunäytöstä varten (trotskilaiset), toiset odottavat työläisten omavoimaista aktivoitumista (vasemmistokommunistit). Siihen saakka tehtävänä voi olla korkeintaan luokkataisteluiden uutistoimistona toimiminen tai kapitalismin olosuhteiden mätänemisestä tiedottaminen luokkatovereille. Kaikissa näissä tapauksissa kommunistien huomio keskittyy erilaisiin poliittisen toiminnan muotoihin tuotannollisten suhteiden muuttamisen sijaan.

KOMMUNISTIT PALAAVAT MARXIIN

On tärkeää huomata, että nämä Marxin 1800-luvun toisella puoliskolla esittämät poliittisen taloustieteen kritiikin abstraktit analyysit alkoivat 1970-luvulle tultaessa olla hyvinkin konkreettisia ilmiöitä. Pääoma oli juuri ottanut arvontuotantonsa piiriin maataloustuotannon muuallakin kuin ydinalueillaan ja viemässä loppuun maailman väestön proletarisaatiota. Tämä tarkoitti työvoiman myyntiä ja elintarpeiden

ostamista universaalina toimeentulon keinona. Pääomalle laajenemalla kasvaminen alkoi kuitenkin olla yhä vaikeampaa. Sen oli mullistettava tuotanto- ja työprosessejaan voidakseen kehittää sellaisia riiston muotoja, jotka ol[li]vat riittävän tuottavia pääoman alituisen laajenemisen ylläpitämiseksi. Etenkin *Pääoma*-teoksen ”julkaisemattomana” kuudentena lukuna tunnetun *Välittömän tuotantoprosessin tulokset*-tekstin (myöhemmin *Tulokset*) analyysikategoriat tarjosivat näille tietyille kommunisteille mahdollisuuden ymmärtää uudella tavalla historiaa ja sitä, mikä käsillä olevassa aikakaudessa ja sen luokkataisteluiden potentiaalissa oli erityistä.

Tulokset-tekstissä Marxin huomion kohteena oli pääoman ohjaaman tuotantoprosessin (abstraktilla tasolla tapahtuva) jako toisaalta työläisiä uusintavaan ja ihmisille käyttöarvoja tuottavaan työprosessiin sekä toisaalta arvon valorisaatioprosessiin. Tämä erottelu vastaa abstraktion eri tasoilla jakoa lisäarvon absoluuttiseen ja suhteelliseen muotoon, työn konkreettiin- ja abstraktiin (kaksois-)luonteeseen, käyttö- ja vaihtoarvoon sekä elävään ja kuolleeseen työhön. Kapitalistisen tuotantoprosessin ensisijaisena tarkoituksena ei ole hyödykkeiden (käyttöarvon) tuottaminen vaan lisäarvon tuottaminen kauppavaroiden (vaihtoarvon) välityksellä. Kapitalistisessa tuotantoprosessissa kaikki alistuu tälle lisäarvon tuottamisen päämäärälle: ihmisiä uusintava ja näiden tarpeita täyttävä työprosessi on pelkkä väline arvon valorisaatioprosessille.

Näiden prosessien abstrakti erottelu tarjosi mitä kiinnostavimman tavan ymmärtää kapitalismin konkreettista historiallista muutosta, jonka ilmentymiin palataan tekstin loppupuolella. *Tulokset* -tutkielman

keskiössä oli myös jako työn muodolliseen ja reaaliseen subsumptioon¹⁰ pääomalle. Muodollisella subsumptiolla Marx tarkoitti tilannetta, jossa pääoma löytää olemassaolevan tuotantoprosessin – kuten vaikkapa aiemmin itsenäisen talonpojan tai käsityöläisen – ja ottaa tämän työn osaksi omaa uusintamisprosessiaan. Pääoma yrittää pidentää työprosessissa käytettävää työaikaa ja saada näin työstä enemmän absoluuttista lisäarvoa, kuitenkin muuttamatta työn teknologista ja sisällöllistä olemusta.

Työn reaalinen subsumptio pääomalle tarkoittaa puolestaan erityisesti kapitalistista tuotantotapaa, jonka ytimessä on nimenomaa tuotantoprosessin teknologisten edellytysten ja sisällön muutos sekä tästä uudesta tuotantotavasta kumpuavan tehokkuuden avulla riistettävä työn suhteellinen lisäarvo. Koneiden ja tieteen hyödyntämisen lisäksi kyse on työn organisoinnista ja työnjaon kehittämisestä ja myös työn yhteiskunnallisen luonteen muuttumisesta. Työn reaalinen subsumptio ei kehitä ainostaan tuotantoprosessia ja hyödykkeitä vaan sillä on yleisempääkin vaikutusta yhteiskunnassa ja taipumus levitä alalta toiselle. Marx kiinnittää tässä tutkielmassaan huomion myös tuottavan ja tuottamattoman työn erotteluun. Sama työ voi olla sekä tuottavaa että tuottamatonta riippuen siitä, millaisten yhteiskunnallisten suhteiden puitteissa sitä tehdään. Kapitalistisessa yhteiskunnassa vain sellainen

10 On syytä käyttää subsumptio-käsitettä eikä alistamiseen viittavia käsitteitä, kuten monissa vanhoissa Marx-käännöksissä on tehty. Seuraavassa luvussa käsiteltävä Jacques Camatte tarkoittaa Capital & Gemeinwesenissä huomiota siihen, miten

Marxilla subsumptio tarkoittaa jotain enemmän kuin pelkkää alistumista: työn antautuessa reaalille subsumptiolle pääoma tekee työläisistä ja näiden työvoimasta omaa substanssiaan, sisällyttää ne itseensä ja tekee heistäkin pääomaa.

työ, joka on alistettu lisäarvon tuotannolle eli sitä käytetään pääoman valorisaatioon ja laajenemiseen, voidaan ymmärtää tuottavaksi työksi.¹¹

Marx esittää kuvaavan esimerkin siitä, miten vuosikausia olemistaan ja olemustaan sanoiksi työstävä runoilija tekee tuottamatonta työtä, mutta myyntitarpeiden määrittämää sisältöä tusinakirjatuotteisiinsa latova kustantamon tekninen toimittaja on tuottava työläinen. Yhtä lailla lapsia koulussa opettava opettaja ei ole kapitalistisen yhteiskunnan näkökulmasta tuottava, ellei hän satu työskentelemään peruskoulun sijaan tietoa kauppaavalle yksityiselle yritykselle, joka onnistuu myymään tämän opettajan palveluksia asiakkailleen voitollisesti.

Pääoman tuotantoprosessin historiallinen kehittyminen Marxin aikakauden jälkeen on johtanut tilanteeseen, jossa arvon

11 Tätä väitettä Marx täsmentää kahdella väitteellä, jotka ehdollistavat tuottavan työn kehitystä: (1) Työn reaalisien subsumption aikakaudella työ saa varsinaisen kapitalistisen luonteensa. Työstä tulee luonteeltaan yhteiskunnallista, jolloin työn varsinainen tekijä ei ole kukaan yksittäinen työntekijä vaan työprosessi kokonaisuutena. (Kuten Pääomasta muistamme, arvoa ei kapitalismissa tuota mikään muu kuin abstrakti yhteiskunnallinen työ.) Tähän työprosessin kokonaisuuteen liittyy useita positioita, jossa yhdet ihmiset osallistuvat tavaroiden tuotantoon käsillään manuaalisen työn tekijöinä, toiset aivoillaan joko suunnittelijana tai työ valvojana ja kolmannet pelkinä työprosessin avustajina. Osa näistä positioista toimii tuotannossa enemmän välittävissä rooleissa ja osa suoraan tavarantekijäinä.

(2) Tuottava työ on ymmärrettävä palkkatyöksi, jossa työläinen onnistuu myymään omaa elävää työtään. Palkkatyö muodostaa sen tilan, jossa työläisen työkyky ja hänen tekemänsä työ tulee osaksi pääoman tuotantoprosessia. Työläisen kyvystä tehdä työtä muodostuu vaihtelevaa pääomaa, joka paitsi uusintaa pääoman olemassaoloa niin myös kasvattaa sitä. On kuitenkin huomattava että kaikki palkkatyö ei ole tuottavaa työtä vaikka kaikki tuottavaa työtä tekevät työläiset ovatkin palkkatyöläisiä. Osa palkkatyöstä liittyy pikemminkin pääoman kiertokulkuun eikä tavaroiden tuotantoon. Myös palveluammatteja voidaan tarkastella tässä mielessä tuottamattomana työnä.

valorisaatioprosessin edellyttämä tuottava työ vie elintilaa ihmisten (uusintamisen) tarpeita täyttäviltä työprosesseilta, jotka näyttäytyvät pääoman näkökulmasta tuottamattomalta työltä. Tähän perusongelmaan on syytä palata tarkasteltuaamme ensin kommunistien viime vuosikymmenten aikana käymää keskustelua kapitalismin muutoksesta. Tätä keskustelua seurattaessa on hyvä pitää mielessä Marxin *Tulokset* -tutkielman lopussa esittämä merkitystaso: pääoman tuotantoprosessi tuottaa tuotantosuhteita jatkuvasti uudelleen eli pääoman ja työläisten keskinäistä suhdetta, yhteiskunnallista asemaa ja olemusta.

INVARIANCE

Internationalististen vasemmistokommunistien ICP:n (Kansainvälisen kommunistisen puolueen), sen Programma Comunista -nimisen julkaisun sekä teoreettisen johtohahmon Amedeo Bordigan vaikutuspiirissä alettiin 1960-luvun puolessa välissä tutkia ja kääntää erityisellä mielenkiinnolla *Välittömän tuotantoprosessin tuloksia* ja Marxin muita aiemmin vähemmällä huomiolla tai julkaisematta jääneitä taloudellisia käsikirjoituksia. Erityisen aktiivinen oli nuori Jacques Camatte, joka löysi näistä käsikirjoituksista aineksia Marxin taloudellisen teorian punaisen langan ja elämäntyön koherenssin selvittämiseksi; kirkastaakseen ymmärrystä ihmislajin elämänprosessista, yhteiskunnan todellisesta historiallisesta liikestä tai toisin sanoen proletariaatin emansipaation historiallisista edellytyksistä.

Camatten syventyminen ja sitoutuminen Marxin menetelmään johti kuitenkin hänen omaan poliittiseen miljööseensä kohdistamaan kritiikkiin ja lopulta suhteiden katkaisemiseen puoluetovereittensa kanssa. Camatten näkökulmasta heidän pinnallinen sitoutumisensa Marxin historialliseen menetelmään teki heistä aktivisteja, joiden poliittista toimintaa oli hankala erottaa trotskilaisista.

Camatte julkaisi Marxin taloudellista menetelmää käsittelevät tutkielmansa ensin Invariance -nimisessä julkaisussa vuodesta 1968 alkaen ja kokosi ne vuonna 1976 kirjaksi *Capital et Gemeinwesen* (Pääoma ja Gemeinwesen [yhteinen oleminen]). Camatten kiinnostuksen kohteena oli vallankumouksellisen subjektin kehitys, mutta sen ymmärtämiseksi hän tutki Marxin menetelmän hengessä taloudellisyhteiskunnallisia suhteita ihmisen olemusta muokkaavina olosuhteina. Camatte oli löytänyt Marxin taloudellisten tutkimusten oheistöistä tavan määrittää pääoma arvon prosessisiksi, joka myllersi koneissa, maapallon ravinnevirroissa ja virtasi ihmiseen. Pääoman itsensä välitön tuotantoprosessi, jossa objekti oli alkanut dominoida subjektia, ei ollut tuottanut ainoastaan ihmistä kauppatavarana vaan ihmiskauppatavaran, joka on joutunut fyysisesti ja henkisesti antautunut lisäarvon tuottamisen tehtävälleen¹².

12 Kuten Fredy Perlman toteaa *Reproduction of Daily Life* -tutkielmassaan: "Orjien jokapäiväinen toiminta ei uusinnakaan ainoastaan heitä ja heidän omistajiaan fyysisesti. He uusintavat myös ne välineet, joilla heitä alistetaan sekä heidän tapansa alistua orjanomistajien vallalle. Ihmisille, jotka elävät orjayhteiskunnassa omistaja-orja -suhde tuntuu luonnolliselta ja ikuiselta. Ihmiset eivät kuitenkaan synny orjanomistajiksi tai orjiksi. Orjuus on erityinen yhteiskunnallinen muoto, ja ihmiset alistuvat orjuuteen vain tietyissä aineellisissa ja historiallisissa olosuhteissa."

Tulokset tutkielman subsumptiokäsitteet ja niiden tarkastelu siirtymänä absoluuttisesta myös suhteelliseen lisäarvon riistoon tarjosivat aiempaa konkreettisemmän kontekstin tutkia tätä kapitalistisen yhteiskunnan ja ihmisen historiallisen kehityksen dynamiikkaa: sitä miten ihmiselämää uusintava toimeliaisuus muuttuu kapitalistiseksi työksi, joka alkaa kaivaa ensin mainitulta pohjaa. Camatte käytti käsitettä työn reaalisesta subsumptiosta pääomalle osoittaakseen pääoman todellisen dominaation olemuksen: tuotantoprosessin kehittyminen pääoman ohjauksessa tarkoitti uutta historiallista aikakautta. Työläinen oli luovuttanut työprosessin hallinnan kiinteälle pääomalle ja ihmisen käyttötarpeet menettäneet asemansa työprosessin päämääränä (pääoman tuotantoprosessissa työprosessi alistuu pääoman valorisaatioprosessille ja työn konkreettinen puoli abstraktille).

Camattelle työn reaalinen subsumptio pääomalle tarkoitti uutta aikakautta myös tehtaan ja sen työprosessin ulkopuolella: arvon kiertokulussa, liikenteessä, tieteessä, koulutuksessa ja elämän rytmissä.¹³ Pääoman totaalinen dominaatio tarkoitti pääoman tendenssiä tulla yhteiskunnaksi; kaiken mitaksi ja ihmisen kuvaksi. Ihmisten yhteiskunnallinen oleminen, tavat, kieli, halut ja tarpeet tai toisin sanoen ihmisten koko elämänprosessi alkoi subsumoitua pääoman valorisaatioprosessiin ja pääomalle aikaa mittaavan kellon viisarit asettaa ihmistä yhä hankalampiin asentoihin.¹⁴ Pääoma alkoi kyetä esittämään

13 Camatte perustelee *Välittömän tuotantoprosessin tulokset*-kirjoituksen tehdasta koskevan teorian soveltamista yhteiskuntaan käyttämällä Marxin tuotannon kokonaisuutta. (Ks. tarkemmin *Capital and Community*. First Prism Key Press s.154.)

14 Camatte kirjoitti Invariancen joka numeron liepeeseen: "Aika on niiden ihmisten keksintö, jotka eivät kykene rakastamaan"

sen omat ja ihmislajin tarpeet samana asiana. Pääoman ruumiillistuminen, joka oli alkanut 500 vuotta aiemmin, oli tullut päätökseen, kun pääoma, työläisten tekemän työn ja toimeentulon välittäjänä toimiessaan, oli onnistunut korvaamaan ihmislajin aiemmat olemisen ja uusiutumisen tavat ja pystyttänyt niiden tilalle maailmanlaajuisen aineellisen yhteisönsä.

Capital et Gemeinwesenin alkuperäisten tekstien teoreettinen lähestymistapa kapitalismin historialliseen kehitykseen perustui vielä vahvasti Marxiin, ja sillä oli merkittävä vaikutus perinteiseen marxilaiseen historiateoriaan tyytymättömien piirissä.¹⁵ Perinteiseen Marx-lukutapaan ortodoksisemmin suhtautuneet teoreetikot perinteisen työväenliikkeen eri leireissä löivät Camatten ajatukset alas kuitenkin suoralta kädeltä, pitkälti ideologisin perustein, eivätkä tähän päivään mennessä ole (tietääksemme) astuneet syvälle poliittisen taloustieteen kritiikin kentälle arvostellakseen tätä Camatten lähestymistapaa Marxiin. Tähän vaikutti toki sekin, että Camatten teoreettinen kehitys 1970-luvulla johti häntä yhä kauemmas näiden perinteisten marxilaisten määrittämästä Marxin teorian kovasta ytimeästä, kun Camatte kirjoitti tarpeesta hylätä tuotantovoimien kehittämisen politiikka, vaihtaa luokan näkökulma ihmislajiin ja jättää tämä pääoman totaalisen dominaation maailma.¹⁶

15 Invariancesta tehtiin yli 4000 kappaleen painoksia. Camattella oli 1970-luvulla merkittävä vaikutus Pariisin La Vieille Taupe (Vanha myyrä) -kirjakaupan liepeillä kehittyneiden kommunisointikeskustelujen käynnistymissä; Italiassa tunnetumpien liikkeiden ja kamppailujen marginaalissa kehittyneissä kriittisen teorian yhteisökeiluissa – ja kommunistisessa teoriassa (Ludd, OC, Comontismo, Giorgio Cesarano ks. esim Endnotes 5); ja esimerkiksi situationisti Guy Debordkin esitti Invariancen ja siihen liittyvien keskustelujen onnistuneen pitämään vuoden 1968 henkeä yllä post-situja merkittävämällä tavalla.

16 Wandering of humanity -artikkeli kokoaa näitä Camatten myöhempiä johtopäätöksiä.

Camatten tulkintaa pääoman dominaation totaalisuudesta voidaan kyllä kritisoida: hänen myöhemmin tekemäänsä tulkintaa, jonka mukaan pääoman karkaaminen ihmislajin hallinnasta ja ihmisen kesyyntyminen merkitsevät kapitalismin kehityshistorian päätepistettä, voidaan pitää epähistoriallisena; tai voidaan olla jakamatta hänen luokkateoriaansa tai järjestäytymiseen liittyviä ajatuksiaan. Sen sijaan keskustelu niistä poliittisen taloustieteen kritiikin kategorioista, jotka Camatte nosti esiin suoraan Marxilta, on tärkeää niille kommunisteille, jotka haluavat ymmärtää kumouksellisen luokkasubjektin kehittymistä. Viime vuosina onkin ilmaantunut useampia sellaisia uusia esityksiä Camatten ajattelusta, jotka ovat suhtautuneet avoimemmin Camatten esittämiin haasteisiin perinteiselle kommunistiselle teorialle¹⁷.

NÉGATION

Camatte ja muut Invariancen toimittajat eivät tietenkään olleet ainoita kommunisteja, jotka tarkastelivat kapitalismin muodonmuutoksia sekä luokkataistelun ja vallankumouksen näkymiä Tuloksien ja Marxin muiden taloudellisten käsikirjoitusten pohjalta. Négation -nimisen julkaisun ympärille kerääntynyt ryhmä otti Marxilta käyttöönsä näitä samoja kategorioita teoreettista ohjelmaansa asettavassa ykkösnumerossaan tutkielmassa nimellä *Le proletariat comme destructeur du travail* (englanniksi *Proletariat as destroyer of work*). Négation tarkasteli

17 Ks. esim. Endnotesin viidennen numeron Invariance-sektio, Frederico Corrienten Camatte -tutkielma, tai astetta perinteisemmän vasemmistokommunistijärjestö IGCL:n *Revolution or War* julkaisun numero 19 ja artikkeli *Communism and Community*.

reaalisen subsumption merkitystä osana historian liikettä eri tavalla kuin Camatte. Négationilla kiinnostus pääoman tuotantoprosessin kehitykseen tarkoitti kiinnostusta etenkin työväenluokkaan. Toisin kuin Camattella Négationin papereissa proletariaatti astui maailmanhistorian näyttämölle vasta reaalisen subsumption vaiheessa, luokkana, jolla ei ole enää mitään menetettävää, mutta maailma voitettavanaan.

Työn muodollisen subsumption vaiheessa työläisten ajattelua ja yhteiskunnallista kamppailua leimasi työn ideologia: sitä leimasi ylpeys työstä ja vastakkainasettelusta pääoman kanssa. Työläiset halusivat tuotantovälineet itselleen sekä hallita yhteiskunnallista arvontuotantoaan ja sen jakautumista. Négation kutsuu tätä tuottajien välittömäksi tietoisuudeksi. Työläiset puolustivat välittömiä etujaan, mutta kehittävät samalla (ei-tietoisesti) pääoman tuotantoprosessia: heidän palkkansa nousu pakotti kapitalistit ihmistyötä säästävään teknologiseen kehitykseen ja siirtymään samalla suhteellisen lisäarvon riistoon. Reaalisen subsumption kehittyessä työläisten uusintamisen tarpeita täyttävät työprosessit alkoivat saada pääoman tuotantoprosessissa yhä välillisemmän ja ristiriitaisemman merkityksen. Perinteisen työläisidentiteetin pohja katosi työn ja samalla myös työn itsehallinnon perspektiivi.

Négationin näkökulmasta tämä työn reaalisen subsumption irosessi jättää jäljelle proletariaatin, jonka aineellinen intressi katkaista suhteensa pääomaan ei johdu ainoastaan sen työn tuottaman lisäarvon riistosta. Sillä on myös välttämätön tarve kehittää uusia itsensä uusintamisen (aineellisen toimeentulon ja henkisen hyvinvoinnin) malleja. Työväenluokasta oli perinteisen työväenliikkeen teorioissa tehty ideologisen valistustyön kautta tai proletariaatin diktatuurin aineellisissa

olosuhteissa kehitettävä objekti. Aikamme olosuhteet edellyttävät kuitenkin omasta toimeentulostaan ja hyvinvoinnistaan kamppailevan uuden subjektin kehittymistä.

Négation oli aktiivinen kuitenkin vain kahden vuoden ajan (1972-4) ja saattoi esittää tulkintansa luokkataistelun muuttuvista olosuhteista vasta eräänlaisena hypoteesina. Toisella pääoman ja luokkataistelun muutoksille herkällä ja Marxin *Tuloksista* vaikuttuneella ranskalaisella 1970-luvun yhä nykyisin aktiivisella ryhmällä, Théorie Communistella (TC) on ollut mahdollisuus kehittää tätä abstraktista nousevaa historia-analyysiä konkreettisemmalle pohjalle.

THÉORIE COMMUNISTE

TC:n jäsenten juuret ovat Ranskassa, ja 1960-luvun työläisneuvostokommunistien merkittävässä foorumissa ICO:ssa (Informations et Correspondences et Ouvrières). Se järjestäytyi teoreettiseksi ryhmäksi 1975 seurattuaan aktiivisesti ja läheltä keskusteluja, joissa analysoitiin vuoden 1968 kamppailuja sekä tässä jo mainittuja Marx-tekstejä. TC asetti marxilaiset kommunismia koskevat kysymyksensä kovin eri tavalla kun perinteisillä työläisneuvostokommunisteilla on ollut tapana. Sitä ei kiinnostanut työläisten itsehallitsema arvontuotanto tai proletariaatin affirmaatio, asettuminen yhteiskunnalliseen valta-asemaan, vaan proletariaatin itsenegaatio. Se kysyi ja kysyy peruskysymyksenään: "miten proletariaatti, joka toimii tiukasti tämän tuotantotavan luokkana,

ristiriidassa pääoman kanssa, mutta kuitenkin kapitalistisen tuotantotavan sisällä, voi lakkauttaa luokat ja siten itsensä, toisin sanoen tuottaa kommunismia?”

TC:n historiallisen menetelmän keskiössä ovat Marxin liikkuvan ristiriidan, kaksoismyllyn ja pääoman rajojen kaksoisluonteen teorit. Liikkuvalla ristiriidalla Marx tarkoitti pääoman olemuksellista taipumusta vaarantaa omat edellytyksensä: työ on pääomalle kaiken (lisä)arvon lähde, mutta samalla se pyrkii kaikin mahdollisin teknologisin keinoin vapautumaan työn käytöstä. Tämä on kapitalismin perustava ristiriita ja irrationaliteetti: tuotantovoimien kehitys johtaa työttömyyteen ja kriiseihin. Marx kirjoitti Pääomassa pääoman tuotantoprosessin jakautumisesta yhtäältä työläisten uusintamiseen ja toisaalta arvon valorisaatioon kaksoismyllynä (zwickmühle)¹⁸. TC alkoi tutkia tämän myllyn historiallista kehitystä.

Pääoman rajojen kaksoisluonne tarkoittaa estettä, joka mahdollistaa nousemisen uudelle tasolle ylittämällä se. Tämä ei tarkoita TC:lle pelkkää pääoman kykyä ylittää esteitään nostamalla riistonsa laatua vaan myös luokkataistelun kehittymistä rajojensa kaksoisluonteen välityksellä. Pääoman uusintamisprosessin kaksoismyllyn historiallinen kehitys tuottaa myös luokkataistelun ehtoja. Kun työväki alkaa tendenssimäisesti ajatua ulos itsensä uusintamisen prosessista, sen

18 Marx kirjoitti kaksoismyllystä Pääoman ensimmäisen osan 21. luvun lopussa. Marx sekä myöhemmät teoreetikot ovat käyttäneet käsitettä pääoman tuotantoprosessin kokonaisuuden ja luokkien uusintamisen vertauskuvana. Tarkennamme kuvaa kaksoismyllystä tässä tekstissä käsitellessämme ensin Théorie Communitea ja Endnotes kollektiivin ajattelua, mutta kaksoismyllyä käsitellään eksplisiittisesti ja avartavasti esimerkiksi tämän ruotsalaisen riff-raff – nimisen kommunistiryhmän esittelyartikkelin luvussa The double mill and the reproduction of capital and labor.

olemuksesta tämän tuotantotavan luokkana tulee sen kehitykselle este, joka on ylitettävä. TC pyrkii siis avaamaan sitä historiallista prosessia, jossa proletariaatin historiallinen (kehitys)liike on ajautumassa työn ulkopuolelle kohti kommunismia ulapalla.

Näin TC jaksottaa historiallista kehitystä subsumptiomuodoissa tapahtuneiden muutosten mukaan johtaen näistä erilaisten kamppailusyklien (cycle of struggles) aikakausia. TC:lle työn muodollisen subsumption vaihe – jolloin pääoma riisti olemassaolleita työläisten tarpeita täyttäviä työprosesseja – kesti aina ensimmäiseen maailmansotaan asti, johon saakka työväenluokka affirmoitui tuottavan työn luokkana pääomaa vastaan. Pääoma näyttäytyi työväenliikkeen näkökulmasta ulkoisena taakkana, josta haluttiin vapautua, ja asettua hallitsemaan tuotantovoimia sen tilalle. Työläisneuvostot Saksan, Venäjän ja Unkarin vallankumouksissa ja esimerkiksi Pohjois-Italiassa edustivat tämän kamppailusyklin huippua. Työläiset nousivat kamppailemaan työn ja tuotantolaitostensa hallitsemisesta, mutta työläisten historiallisesti kehittyvät tarpeet ja poliittinen mielikuvitus ulottuivat vielä pikemminkin arvontuotannon itsehallinnon horisonttiin kuin kommunismiin. Proletariaatin itseaffirmaatio on eria asia kuin proletariaatin itsenegaatio. Toisin sanoen tässä vaiheessa kommunistinen vallankumous on vielä mahdoton, koska proletariaatin näköpiirin rajoittuminen kapitalistisesti kehittyneen työn ja tuotantovoimien hallintaan kuljetti mukanaan vastavallankumousta (joka tästä näkökulmasta katsottuna ei siis johtunut työväenliikkeen pettäneistä luopioista vaan historiallisen totaliteetin kehitysvaiheesta): ilman yhteisesti hallittua yhteiskunnallisen tuotannon kokonaisuutta erilliset – keskinäisen vaihdon, kilpailun ja antagonismin olosuhteissa kehittyvät –

tuotantoyksiköt (yhtä lailla valtiot kuin tuotantolaitokset) uusintavat kapitalistista yhteiskuntaa.

TC:lle reaalisen subsumption ensimmäinen vaihe tarkoittaa sitä, että arvon valorisaatioprosessi alkaa sisällyttää työprosessia itseensä ja siirtyä suhteellisen lisäarvon riistoon, minkä seurauksena pääoma aloittaa tulemisensa kapitalistiseksi yhteiskunnaksi. Kyse ei siis ole vain siitä, että kauppatavaramuoto alkaa laajeta kaikkialle yhteiskunnalliseen elämään, vaan etenkin siitä, että työn ja pääoman uusintamisen suhde alkaa integroitua yhä sisäkkäisemmäksi. Pääomaa ja työtä ei voida ajatella enää vastakkaisina kategorioina vaan totaliteettina, jonka sisällä riehuu ristiriitaisia tendenssejä, joita tarkastellaan pian lähempää.

Perinteinen työväenliike alkaa institutionalisoitua ja menettää pohjaansa työläisten emansipaation ohjelmalla. Tämän kamppailusyklin huipentumana ja päätteenä ovat vuoden 1968 kamppailut, joissa perinteinen ohjelmallinen työväenliike näyttää viimeisen kerran voimansa ja samalla rajansa.¹⁹

1960-70-luvun vaihteesta, ja TC:n määritelmän mukaan reaalisen subsumption toisesta vaiheesta alkaen, työn ja pääoman suhde alkoi kehittyä välittömästi sisäkkäiseksi ja pääoman ja työväen ristiriita tarkoittaa molempien luokkien uusintamisen kriisin aktivioitumista. Etenkin kehittyneissä kapitalistimaissa pääoman

19 Gilles Dauvé esitti 1970-luvulla kiinnostavan huomion: Pariisin vuoden 1968 tapahtumat ja situationistit tuon kamppailun kärkenä ilmensivät tähän historian taitekohtaan liittyvää ristiriitaa vaatimalla samaan aikaan sekä kaikkea valtaa työläisneuvostolle (perinteisen työväenliikkeen horisontti) että työn lakkautumista (uuden kamppailusyklin horisontti). Ks. aiheesta esim. Dauvé'n analyysi situationisteista: *Critique of the Situationist International*. Toisaalta Dauvé kirjoittaa myös siitä, miten 1968 oli viimeinen kerta, kun työväenliikkeen perinteiset instituutiot pystyivät hillitsemään ja hallitsemaan luokan kamppailuenergioiden suuntaa.

tuotantoprosessin kokonaisuudessa työläisten uudelleentuotannolla alkoi olla yhä vähemmän merkitystä. Voittoa kyettiin tekemään ”siirtämällä”²⁰ arvoa rahoitusmarkkinoilla, kiertokulussa (toimitusketjuissa), informaatioteknologiassa ja tietoliikennevirroissa sekä palaamalla absoluuttisenkin lisäarvon riistoon siirtämällä teollista tuotantoa entisten talonpoikien tehtäväksi halvan työvoiman maihin.

Luokkataistelun näkökulmasta kaksoismylyn ristiriidasta kumpuava kriisiytyminen kulminoituu kysymykseen siitä, mitä tuotantovälineiden haltuunotto voi tarkoittaa tilanteessa, jossa tuotantovälineet tuottavat ensisijaisesti pääomaa. Pankkilaitoksen tai ostoskeskuksen kollektivisointia ja muiden vastaavien arvomuodon omiin tarpeisiinsa luomien tuotantolaitosten ja työprosessien itsehallintoako, vaikka ne ovat ihmisten uusintamisen ja hyvinvoinnin tarpeiden näkökulmasta tarpeettomia tai vähintäänkin kyseenalaisia? Tilanne on aivan eri kuin historian aiemmissa vallankumouksellisissa tilanteissa, jollain työläisten uudelleentuotantoon ja tarpeisiin vastaavat tuotantovälineet olivat työläisten työ- ja elinympäristö.

Kommunismia ei voida enää ajatella pelkkänä tuotantolaitosten haltuunottona ja tuotannon tulosten uudelleenjakona. Pääoman radikaali kyseenalaistaminen ei tarkoita enää pelkkiä uusia yhteiskunnallisia suhteita vaan myös tuotantovoimien kokonaisvaltaista uudelleenjärjestämistä.

20 Marxille ja marxilaisille keskeisen työn lisäarvon teorian perusajatuksen mukaan kiertokulku, kauppatavaroiden myyminen ja ostaminen, ei itsessään kykene luomaan uutta arvoa, vaan pääomalle elimellisen lisäarvon taustalla on aina konkreettinen tuotantoprosessi (joka tosin on tietenkin tuon kiertokulun ehdollistama).

Pysytään kuitenkin vielä hetki periodisointimallin menetelmällisessä olemuksessa, ennen kuin alamme tarkentaa historiallista tilannetta ja vallankumouksen olemuksen sisältöä koskevia johtopäätöksiä. Aiemmin Aufheben ja nykyisin Endnotes-nimellä toimiva kommunistikollektiivi on astunut kiinnostuneena TC:n teoreettiseen avaruuteen ja jatkanut sen tutkimuskysymysten kehittelyä, mutta myös kritisoinut TC:n subsumptioproblematiikkaan kytkeytyvää periodisointia perusteellisemmin kuin perinteisten marxilaisten pintatasolle jäävät kritiikit.

ENDNOTES

Endnotesin kritiikki lähtee siitä, että TC:n peridisoinnille keskeiset subsumptiokäsitteet olivat Marxille järjestelmällis-loogisia kategorioita, joiden historiallisuus liittyy korkeintaan kapitalismin kehitysdynamiikkaan. Pääomassa ja Grundrisessa on kyllä jälkiä subsumptioprosessien historiallisuudesta, mutta Marxille ne eivät kuitenkaan olleet välittömiä historian totaliteetin liikkeen analyysin kategorioita. Itse asiassa Endnotes huomauttaa, että subsumptioperiodisoinnin taustalla on osittain pelkkä käännösvirhe. Tulosten ranskankielinen kääntäjän Roger Dangevillen käännösotsikkoon olivat päässeet vaiheet-sanat molempien subsumptiomuotojen perään. Endnotes ei myöskään tahdo hyväksyä reaalisen subsumption käsitettä työprosessin ulkopuolisten kehityskulkujen analyysikategoriana.

Endnotes-kollektiivin jäsenet tunnistavat, että Marxilla on vastaavia ajatuskulkuja, mutta korostavat, että yhteiskunnan läpikapitalisoituminen on tapahtunut samanaikaisesti reaalisen subsumption kehityksen kanssa, eikä sen johdosta. Endnotesin kritiikki ei kuitenkaan kyseenalaista TC:n menetelmän perusperiaatetta eikä luokkasuhteen historiallisen kehityksen yleisiä suuntaviivoja. He eivät myöskään kyseenalaista TC:n merkittävintä johtopäätöstä: 1960-70-luvun katkosta perinteisen työväenliikkeen loppuna ja luokkataisteluiden uuden syklin alkuna. Endnotesin toimituskollektiiviin kuuluva Screamin Alice toteaa subsumptioperiodisoinnin kritiikin esittämisen jälkeen, ettei TC:lläkään kyse ole varsinaisesti subsumptioperiodisoinnista vaan periodisoinnista, joka käyttää hyväkseen subsumption kysymyksiin kytkeytyviä kategorioita.²¹

Lopulta siis myös Endnotes käyttää TC:ltä, ja tietenkin varsinaisesti Marxilta, perimiään polittisen taloustieteen kritiikin kategorioita tutkiakseen luokkasuhdetta totaliteetin historiallisen kehityksen avaimena. Screamin Alice on ehdottanut tämän periodisointimenetelmän nimeksi riistosuhteen historiaa. Tässä historian kaksoismylyperiodisoinnissa tutkitaan pääoman uusintamisen liikkuvaa ristiriitaa pääoman ja proletariaatin uudelleentuotannon integraation kehitysvaiheina. Hypoteesin mukaan muutokset luokkien keskinäisessä suhteessa, tämän suhteen uusintaminen, kriisiytyminen ja kommunismin mahdollisuuksien esiinnousu tapahtuvat riistumuotojen kehityksen mukana. Näitä kehitystendenssejä on kuitenkin teoretisoitava konkretian

21 Toisaalta tämä kritiikki tuntuisi osuvan olkinukkeeseen, sillä TC:n periodisoinnin ytimessä ei ole ajatus subsumption peräkkäisistä aikakausista vaan tuotantoprosessin kehittymisen vaikutuksesta luokkataistelun sykleihin.

ja monimutkaisuuden yhä korkeammilla tasoilla, jos halutaan niiden olevan enemmän kuin pelkkiä yksinkertaistavia abstrakteja kaavoja.

Ykkösnumerossaan 2008 Endnotes toistaa vielä TC:n muunnelmää tästä riistosuhteen historiasta: historian periodisointi alkaa 1800-luvun puolestavälistä luokkasuhteen osapuolten ulkoisena suhteena; siitä siirrytään 1900-luvulle tultaessa ensin pääoman ja työn välittyneeseen sisäiseen ja sitten 1970-luvulta alkaen välittömän sisäiseen suhteeseen. Endnotes-kollektiivin Screamin Alice tarkoittaa kuitenkin tätä Endnotesin periodisointia SIC-julkaisun I numerossa muutamaa vuotta myöhemmin empiiristen huomioiden osoittaututtua todellisuuden kaavaa ristiriitaisemmaksi.

Screamin Alicen huomiot SIC-artikkelissa osoittavat, ettei aiempi hypoteesi riistosuhteen varhaisvaiheeseen kuuluvasta pääoman ja työläisten uudelleentuotannon virtapiirien ulkoisesta suhteesta tunnu pitävän. Vaikka perinteiset maatalousyhteisöt pitivät vielä pintansa etenkin globaalista näkökulmasta ja pääomalla riitti resursseja kasvaa työn absoluuttista riistoa laajentamalla, niin keskusmaissa työläiset olivat jo 1800-luvulla kauppataavararuoan varassa, ja maatalouden tuotantovoimat kehittyivät jo suhteellisen lisäarvon riiston vaikutuksessakin. Kamppailulla absoluuttisen lisäarvon riistoa vastaan oli kuitenkin selvä järjestelmätason merkitys, sillä se lisäsi pääoman uudistumistarvetta. 1900-luvulle tultaessa proletariaatin ja pääoman uusintamisen integraatio institutionalisoitui kansallisvaltiollisessa kontekstissa.

Luokkataistelu tarkoitti tässä toisessa syklissä perinteisen työväenliikkeen kasvavaa voimaa luokkasuhteen sisällä. Pääoma kasvoi yhä selvemmin suhteellisen riiston varassa, mikä tarkoitti

tuotantoprosessin kehittymistä taylorismin ja fordismin kaltaisten tuotantotekniikoiden ja teknologisten innovaatioiden varassa. Uuden luokkakompostion keskiössä oli heikosti koulutettu massatyöläinen liukuhihnalla, joka alkoi menettää työläisidentiteettinsä perustaa elävän työn alistuessa yhä vahvemmin kuolleelle työlle eli tehtaan koneelle ja koneistolle. Pääoman liikkuva ristiriita tuotantoprosessin moottorina johtaa aina siihen, että aiemmin merkittävien tuotannonalojen työntekijät jäävät yhä uudelleen ylimääräisiksi.

Toisen maailmansodan jälkeen maaseudun ei-kauppataivaramuodolle perustuvan elämäntavan omanneet ihmiset olivat alkamassa kadota historiaan (talonpojat oli vihdoinkin aidattu ulos mailtaan ja kaikkien ihmisten proletarisaatio käsillä), pääoma kehitti uusia lisäarvon riistämisen tapoja, ja sen ristiriidat alkoivat kiristyä entistä tiukempaan solmuun.

Kolmatta vaihetta 1970-luvun taitteessa alkoi leimata pääoman ja proletariaatin uudellentuotannon integroitumisen täydentymisen rinnalla niiden samanaikainen irtautuminen toisistaan. Työ alkoi täyttää yhä selvemmin ensisijaisesti pääoman valorisaatiotarvetta ja toisaalta riittävää määrää arvoa alkoi olla yhä vaikeampi tuottaa täyttämällä ihmisten todellisia tarpeita. Pääoma alkoi yrittää kasvaa ilman proletariaattia (joka ei tosin lopulta ole mahdollista ja johtaa yhä uusiin ongelmiin) ja jo aiemmin itsenäisyytensä menettäneet eli proletarisoituneet työläiset alkoivat menettää myös rakenteellista paikkaansa pääoman vastavoimana. Teknologisen kehityksen ja työn tuottavuuden kasvun myötä teollisuustyöläisten määrä kääntyi globaalistikin laskuun. Deindustrialisaatio ei tarkoita ainoastaan keskusmaiden teollisuustyön siirtämistä halvan työvoiman maihin vaan

teollisuusväestön suhteellista vähenemistä myös köyhissä maissa. Teollisuustyöstä vapautui merkittävä ylijäämäväestö, jonka uusintamiseen pääoma ei enää halua asettaa riittäviä panoksia. Se alkoi jättää näitä oman onnensa nojaan ja yrittää tehdä voittoa muilla tavoin; esimerkiksi pääoman yliakkumulaation paineen myötä maailmalle vapautuneiden finanssipääomien muodossa.

Aikakautta leimaa pääoman kaksoisylijäämän kehittyminen, mikä tarkoittaa, että on yhä enemmän sekä pääomaa että työläisiä jotka eivät löydä eivätkä tarvitse toisiaan. Tästä seuraa yhtäältä finanssikuplia ja pääoman heikkoa kasvua logistiikkakapitalismin toimitusketjuissa ja palvelu-, immateriaali- ja informaatioteknologiasektoreiden heikosti tuottavasta työstä sekä toisaalta palvelusektorin työläisten, prekaareiden työsuhteiden ja slummien asukkaiden määrän lisääntymistä.

Työläiset eivät kykene tarjoamaan pääomalle riittävää kasvua eikä pääoma työläisille kunnollista toimeentuloa.²² Luokkien välinen ristiriita on niiden uudelleentuotannon kaksoismyllin sisällä. Arvoa ja työvoimaa on liikaa: niiden selviäminen kapitalistisissa kehyksissä edellyttää niiden ajoittaista tuhoutumista (devalorisaatiota). Endnotesilla ja yleisemmin luokasuhteen historia-analyysin sekä myös vallankumousteorian keskiöön nousee kysymys ylijäämäväestön kasvamisen tendenssistä. Kun tuotantovoimat ja tuotantoprosessi kehittyvät teknologisesti suhteellisen lisäarvon riiston mahdollistajana,

22 Palkkatyön lakkautuminen ei tietenkään tarkoita ihmislajia uusintavan toimeliaisuuden lopettamista. Toimeentulo ja hyvinvointi edellyttävät kaikissa yhteiskuntamuodoissa ihmisten aktiivista toimintaa. Palkkatyön lakkautumisella viitataan tämän toimeliaisuuden vapautumiseen sitä kapitalismissa ohjaavan vaihdettavan arvon (työvoiman myymisen ja muiden luovuttamien työn tulosten ostamisen) kahleista

niin sama määrä tavaroita voidaan tuottaa aiempaa pienemmällä määrällä työläisiä. Kapitalismissa yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan väheneminen työn tehokkuuden kasvaessa ei kuitenkaan johda ihmislajin vapautumiseen työstä vaan työläisten menettämiin työpaikkoihin: työttömyyteen ja osattomuuteen. Pääoma tarvitsee arvon valorisaatioprosessissa tuottamiensa hyödykkeiden ostajia ja yrittää luoda vastatendenssinä uusina käyttötarpeita. Pääoman tiedottomuus ristiriidastaan syventää samalla sekä ihmiselämän, että pääoman uusintamisen kriisiytymistä.

Pääoma tulee jatkamaan tuotantoprosessiensa kehittämistä, rajoihinsa törmäämistä ja pyrkimystä ylittää niitä hinnalla millä hyvänsä. Proletariaatin näkökulmasta sen itsensä uusiutumisen kriisiytymisen tendenssi on kohtalokkaampi, sillä se ei voi edes yrittää paeta aineettoman tilan kuplaan. Endnotes kirjotti laajasti toisessa numerossaan vuonna 2010 ylijäämäväestön ongelmasta painottaen sitäkin, ettei ylijäämäväestöä enää edes yritetä palauttaa työhön, vaan sitä hallinnoidaan mieluummin vankiloissa, marginalisoiduissa getoissa ja poliisin alistamana. Kymmenen vuotta myöhemmin seuranneet kriisit kuten covid-pandemia ja sota Euroopassa tarkentavat kuvaa siitä, miten ylijäämäväestön ongelmaa ratkotaan pääomalle suotuisasti.

Proletariaatin näkökulmasta pääoman tuotantoprosessista ylijäävän väestön on kyettävä järjestäytymään palkkatöistään elävien työläisten kanssa ja alettava yhdessä varmistaa toimeentuloaan uusissa historiallisissa olosuhteissa, uusilla tavoilla: uudessa kamppailusykliissä.

AIKAMME UUSI KAMPPAILUSYKLI

Situationistit kehottivat jo vuonna 1962 tarkastelemaan perinteistä työväenliikettä uudelleen, ilman mitään arhakuvitelmia siitä, että siltä olisi peritty muuta kuin pelkkä epäonnistuminen. Edellä esitetyt huomiot riistosuhteen historiasta ovat toivottavasti tehneet tätä teesiä historiallisesti entistä ymmärrettävämmäksi poliittisen taloustieteen kategorioiden liikkeen näkökulmasta. Tarkennetaan kuitenkin vielä TC:n avaamaa ohjelmallisen työväenliikkeen lopun käsitettä sekä siitä avautuvan uuden luokkataistelusyklin horisonttia; yritetään löytää aikamme konkreettisten yhteiskunnallisten kamppailujen sekamelskasta niiden merkitys luokkanäkökulmasta sekä strategisia suuntaviivoja kommunistista vallankumousta varten.

Teesissä työväenliikkeen lopusta ei missään tapauksessa ole kyse luokkanäkökulmaa hylkivästä ”porvarillisesta” yhteiskuntateoriasta. Työläisten yhä myydessä työvoimaansa pääomalle on luokkien olemassaolo yhteiskunnassa objektiivinen tosiasia. Luokkavastakohtaisuudet ja riiston aste ovat yhä jyrkkiä riippumatta siitä miten ihmiset identifioivat itsensä. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästä työläisidentiteetin katoamisesta vaan pääoman tuotantoprosessin ja luokkasuhteen muutoksista, jotka vaikuttavat luokkataistelun olemukseen ja tavoitteisiin. Vallankumous kapitalistisessa yhteiskunnassa edellyttää yhä proletariaattia, mutta historia muuttaa sen järjestäytymisen muotoa ja kamppailun tavoitteiden sisältöä.

Luokkataistelu on siis historiallisen aikansa lapsi: kapitalistisen yhteiskunnan mukana kehittyvä aineellinen liike ja tietoisuuden muoto. Riippumatta lajityypistään ja keskinäisistä merkittävistä eroistaan

klassiset 1900-luvun työväenliikkeen järjestöt – sosiaalidemokraateista leninisteihin ja syndikalisteista perinteisiin vasemmistokommunisteihin – edustivat samaa aikakautta ja visiota vallankumouksesta työläisten affirmaationa/valtana. TC nimittää tätä perinteisen työväenliikkeen poliittista ohjelmaa astetta tarkemmin programmatismiksi eli ohjelmallisuudeksi. Se tarkoittaa sillä luokkataistelun sykliä, jossa proletariaatti, tai oikeammin sen luokkatietoiset jäsenet, tulevat kamppailuissaan tietoiseksi kommunistisen järjestyksen mahdollisuudesta tulevaisuudessa ja asettavat sen perusteella ohjelman, jota halutaan alkaa toteuttaa kommunismin kehittämiseksi vallankumouksen jälkeen, proletariaatin noustua valtaan.

Tässä perinteisen työväenliikkeen ohjelmallisessa kamppailusykliässä vallankumous tarkoittaa siis työläisten valtaa tai työn itsehallinnan järjestelmän kehittymistä, yhdistyneiden arvontuottajien yhteiskuntaa tai tiettyjä versioita proletariaatin diktatuurista (ja pahimmillaan jopa työläisvaltiota, puhumattakaan nimellisesti työläisiä edustavan puolueen johtamasta valtiosta). Tästä näkökulmasta edellisen kamppailusyklin aikana keskenään perustavasti erimieliset monen lajin puoluekommunistit ja työläisten itsehallintoa painottaneet kommunistit jakavat, vedoten usein Marxin Gothan ohjelman arvostelussa esittämiin näkemyksiin ja niiden taustalla vaikuttavaan (hegeliläis-marxilaiseen) filosofiseen ymmärrykseen ihmisestä, lähtökohdan työläisvallasta välivaiheena kehityksessä kohti kommunismia.

Kyse ei kuitenkaan ollut pelkästä proletariaatin luokkatietoisien aktivistien muille suunnittelemaasta ohjelmasta, vaan se heijasti luokan jäsenten välittömästä todellisuudesta ja tarpeesta kumpuavaa näkökulmaa: halua syrjäyttää työtä riistävä kapitalistiluokka ja asettua

sen paikalle oman työnsä hallitsijaksi. Kapitalistisen työprosessin kytkeytyessä nykyistä perustavammin työläisten uusintamiseen ei työläisten kritiikki kyennyt kyseenalaistamaan palkkatyötä eli hahmottamaan sen oman luokkaluonteisen työläisolemuksen lakkautumisen tarvetta ja tästä avautuvaa kommunismin näkökulmaa. Työn ja työläisten vapautuminen kapitalistien ikeestä ja ”vapautunut työ” (proletariaatin affirmaatio) sekä toisaalta kapitalistisesta ”työstä vapautuminen” ja palkkatyön lakkautuminen²³ (proletariaatin itsenegaatio) päämääränä erottavat luokkataistelun aiemman ja nykyisen kamppailusyklin toisistaan.

Marx teki tunnetut huomionsa tästä proletariaatin itsenegaatiosta todellisen kommunismin horisonttina pääoman historiallisen elinkaaren kokonaisuuden näkökulmasta, mutta hänen tutkielmiensa aikaan pääoma ja luokkataistelu olivat vasta kehityksensä varhaisessa vaiheessa, minkä vuoksi politiikan rooli kommunismin tulemisessa ylikorostui myös hänellä. Luokan tietoisuuden ja luokkataisteluiden kehittyminen palkkatyön lakkautumisen eli toisin sanoen kommunismin tasolle ymmärrettiin tapahtuvan, ei vain Marxin historiallisen aikakaudella, vaan vielä pitkälle 1900-luvulla, työväenliikkeen luokkatietoisten elementtien taloudellisen ohjelman puitteissa kehittyvänä objektina.

Aiemmassa kamppailusykliässä työväenliikkeen ymmärrykseen

23 Palkkatyön lakkautuminen ei tietenkään tarkoita ihmislajia uusintavan toimeliaisuuden lopettamista. Toimeentulo ja hyvinvointi edellyttävät kaikissa yhteiskuntamuodoissa ihmisten aktiivista toimintaa. Palkkatyön lakkautumisella viitataan tämän toimeliaisuuden vapautumiseen sitä kapitalismissa ohjaavan vaihdettavan arvon (työvoiman myymisen ja muiden luovuttamien työn tulosten ostamisen) kahleista

historiallisesta kehityksestä kohti kommunismia oli rakentunut ideologia työn edistyksellisestä luonteesta ja ennen kaikkea tuotantovoimien kehittymisestä osana vallankumouksen edellytyksiä. Teoreetikoille tätä työläisten jakamaa näkökulmaa oli selventänyt Marx, joka varhaisemmissa kirjoituksissaan esitti selkeästi kaavansa tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden ristiriidasta historian moottorina. Kommunismi saattaisi kehittyä vasta kuin edeltävän yhteiskuntamuodon tuotantovoimat olivat riittävän kehittyneet ja kapitalistiset tuotantosuhteet asettuneet näiden tuotantovoimien jatkokehityksen esteeksi.

Toisaalta Marxin historiateoria kehittyi ja muuttui perustavasti 1860-luvulta alkaen. Esimerkiksi tunnetuissa Zasulich-kirjeissä Marx tunnistaa mahdollisuuden kommunismin kehittymiseen jopa venäläisten kyläyhteisöjen pohjalta ilman kapitalististen tuotantovoimien kehittymisen välivaihetta. Tästä merkittävästä muutoksesta Marxin historiallisessa menetelmässä, “tuotantovoimadeterminismistä luopumisesta” sekä ei-produktivistisen kommunismikuvan kehittymisestä on viime vuosina tutkittu ja käyty keskustelua myös akateemisissa piireissä.²⁴

Kapitalismin keskusmaissa sosiaalidemokraattiseen työväenliikkeeseen kytkeytyneet työläiset toimivat kapitalististen tuotantovoimien välittöminä ja välillisinä sekä tietoisina ja tiedottomina

24 Zasulich-kirjeet ovat olleet tunnettu osa Marxin kirjallista tuotantoa, mutta Marxin jälkeinen marxismi on myöhemmin kodifioinut kuitenkin Marxin vanhan kannan tuotantovoimien kehittymisen merkityksestä vallankumouksen edellytyksenä.

Kohei Saiton teos *Marx in the Anthropocene* (2023, kirjan lopuksi sivuilla 151-215) käsittelee perusteellisesti Marxin historiallisen menetelmän kehittymistä Pääoman esitöiden aikana (tai tarkemmin sanottuna Grundrissen kirjoittamisen jälkeen) sekä Pääoman julkaisemisen jälkeen.

kehittäjinä riippumatta heidän järjestöjensä päämäärästä.²⁵ Romanttiset vallankumoukselliset – bolsevikit Venäjällä ja Kiinan ”kommunistit” – ottivat porvareiden taakan arvontuotantovoimien kehittämisestä tietoisesti harteilleen: teknokraattiset suunnittelijavaltiot alkoivat proletarisoida voimalla agraariyhteiskuntaan: työvoima militarisoitiin ja uhrattiin historiallisen kehityksen alttarille. Työläisten riistosta vapautumisen reseptiksi annettiin antautuminen riistolle. Vasemmistokommunistit toki kritisoivat näiden ”työläisvaltioiden” tapaa kehittää tuotantovoimia ja kommunismin edellytyksiä, mutta niiden teorit proletariaatin diktatuurista olisivat tarkoittaneet tai tarkoittavat yhä useimmiten samankaltaista ohjelmallista välivaihetta ja tuotantovoimien (ml. Kommunistisen subjektin) kehittämistä ennen kommunismia²⁶.

Kommunistien perinteinen teoria proletariaatin diktatuurista ja vaiheittaisesta siirtymästä kommunismiin perustuu Marxin Gotha-ohjelman kritiikkiin, kuten jo aiemmin todettiin. Sen mukaan ennen kommunismia on post-kapitalismin vaihe, kommunismin alempi taso, jossa arvo ja työajan mittaaminen vielä säilyvät, sillä suora loikka kommunismiin on liian pitkä ja utopistinen. Tuotantovoimien ja työläisten on vielä kehitettävä. Teoria porvarillisen diktatuurin korvaavasta

25 Tekstissä on käsitelty aiemmin sitä, miten luokkataistelu absoluuttisen riiston vastavoimana johtaa suhteellisen lisäarvon riiston menetelmien kehittymiseen

26 Diktatuuri ymmärretään monesti demokratian vastakohtana ja moderneista demokratiosta puhuminen porvarillisena diktatuurina on epätavanomaista. Porvarillisen diktatuurin käsite on kuitenkin hyödyllinen siksi, että se avaa myös tunnetumpaa ja monille Venäjän vastavallankumouksen ryvettämää proletariaatin diktatuurin käsitettä. Näissä käsitteissä ei ole ensisijaisesti kyse poliittisesta vallasta vaan tuotantosuhteista, jotka hallitsevat diktatorisesti yhteiskuntaa (joka tarkoittaa toki vähintään välillisesti myös poliittista valtaa). Demokraattinen markkinatalous ja poliittisen diktatuurin komentotalous ovat yhtä lailla porvarillisia diktatuureja.

proletariaatin diktatuurista oli syntyäikansa kehitystason näkökulmasta ymmärrettävä ohjelma, mutta pääoman nykyhetken valossa – arvontuotannon sivuutettua työläisten uusintamisen tarpeet pääoman tuotantoprosessin kokonaisuudessa – ajatus siitä, että työläiset ottaisivat haltuunsa arvopohjaiset tuotantosuhteet, on ristiriitainen.

Arvon diktatuurin ohjaamien tuotantovoimien kehityksen myötä piti kehittyä myös kollektiivinen työläinen kommunismia varten. Tehdastyön kollektiivisen luonteen ja yhteiskunnallisen tuotannon kokonaisuuden ymmärtämisen piti luoda työläisten välille yhtenäisyyttä. Tietyillä tasolla työläiset ylittivät vanhoja jakolinjoja ja loivat yhdentymisensä perustaa. Samalla he loivat kuitenkin myös uusia vastakohtaisuuksia: kapitalistisen tuotantoprosessin toisistaan erotettujen tuotantolaitosten ja työmarkkinoiden vastakkainasettelun sekä palkkatyöläisten yksilotteisen kehityksen.

Näiden ehdollistaman kollektiivisen työläisen olemus ei peilannutkaan tulevaisuuden ihmistä vaan kapitalismin ristiriitoja. Ihmiset tulivat yhä riippuvaisemmiksi toisistaan, mutta heidän kykynsä tai halunsa toimia yhdessä eivät kehittyneet. Täyden kapitalismin eli maailman väestön proletarisoitumisen prosessi ei luonutkaan välittömästi yhtenäistä ja yhteisen emansipoitumisensa puolesta kamppailevaa

kollektiivisen työläisen luokkasubjektia²⁷ vaan pääoman materiaalisen yhteisön.

Endnotes esittää osuvan vertauksen pääoman materiaalisesta yhteisöstä kuvalla galaksista. Se näyttää kaukaa katsottuna yhdeltä valopisteeltä, mutta lähempää tarkasteltuna paljastuukin koostuvan tyhjästä tilasta. Kapitalistisen yhteiskunnan kehitys näyttää yleisellä tasolla luoneen kollektiivisen työläisen tai sen potentiaalin, mutta tarkemmin katsottuna pelkästään atomisoituneista yksilöistä koostuvan yhteisön, jota Endnotes kutsuu yhtenäisyydeksi erossa.

Tavoitteena olevaa tuottajien kollektiivista yhtenäisyyttä eivät tämän kritiikin valossa luo kapitalistiset tuotantovoimat tai kapitalistiseen yhteiskuntaan integroituneet instituutiot vaan historiallisesti kehittyvien tarpeiden virittämät kamppailut, joissa luodaan kommunististen toimenpiteiden²⁸, uusintamisen ja olemisen tiloja. Vallankumouksellisessa

27 Kysymys kollektiivisen työläisen käsitteen merkityksestä on kiistanalainen. Internationalist Perspective, joka jakaa Endnotesin/TC:n historiallisen kiinnostuksen pääoman tuotantoprosessiin ja työn subsumptioon pääomalle, tekee kuitenkin tärkeän huomion siitä, ettei kollektiivisen työläisen ajatuksesta osana vallankumousteoriaa pidä silti luopua, sillä se kohdistaa huomion tuotantoon kapitalismin haastamisen ja kommunismin tulemisen tyyssijana. Se auttaa välttämään takertumisen mellakoiden ja tilanvaltausten fetissii kiinnittäessään huomioon luokkaan myös itseään uusintavina työläisinä. Endnotes ja IP jakavat ymmärryksen siitä, että vallankumouksen on tuotava yhteen yhtäältä ne työläiset, jotka tekevät pääoman tuotantoprosessin sisälläkin myös työläisten uusintamisen näkökulmasta tarpeellisia töitä, sekä toisaalta pääoman tuotantoprosessin kehittymisen myötä omaa elämänsä uusintamisen työprosessien ulkopuolelle ajautuneet työläiset ja ylijäämäväestön

28 Yleisestikin ymmärrettävä kommunistiset toimenpiteet on myös erityisemmin kommunisoinnin teoriaan kytkeytyvä käsite, jolla viitataan kommunismin tekona, toimintana ja prosessina, joka ei kytkeydy tulevaan aikakauteen, vaan tekoihin, jotka osallistuvat liikkeeseen tämän hetken ja kommunismin realisoitumisen välillä. Ks. esim Leon de Mattis (2014)

toiminnassa ei voi olla kyse tuotantovoimien kaltaisen ulkoisen objektin kehittämisestä vaan subjektina toimimisesta.

Perinteisen työväenliikkeen umpikujan tunnistamisessa ei siis ole kyse vaihtoehtoisen tai paremman ohjelman esittämisestä työväenluokalle. Työväen valtaa tavoitteleva liike ei ole menettänyt asemaansa vain ajatuksena vaan ennenkaikkea todellisena yhteiskunnallisena liikkeenä. Pääoman kaksoismyllyn historiallisen kehityksen myötä, työn ja pääoman suhteiden kytkeytyessä yhä tiiviimmin ja ristiriitaisemmin toisiinsa ja luokkien välisen ristiriidan asettuessa niiden uudelleentuotannon tasolle, on työläisten yhä vaikeampi asettua kamppailemaan työläisinä pääomaa vastaan. Proletariaatti ei enää aikakautemme luokkataistelussyklissä tavoittele asioiden tilan muuttamista työläisolemuksensa varaan laskien.

TC:n perustavana johtopäätöksenä aikamme kamppailusyksistä on se, että työväenluokkana toimimisesta on tullut luokkataistelun raja, joka on ylitettävä. Perinteisen työväenliikkeen kamppailuhorisontti – työläisten tekemä kapitalististen tuotantovälineiden/tuotantovoimien haltuunotto – ei ole enää yksinään ratkaisu proletariaatin uudelleentuotannossaan kohtaamiin ristiriitoihin. Niiden ylittäminen luokkana edellyttää kommunismia: arvontuotannon ja kaikkien luokkien lakkautumista. Toisin sanoen aikamme kamppailusyklissä antagonistisen luokkataistelun ainoa mahdollinen muoto on proletariaatin välitön itsenegaatio. Tämä tarkoittaa työprosessien irrottamista pääoman tuotantoprosessista, luokkasuhteen katkaisemista eli ihmiselämän aineellisen ja kulttuurisen uusintamisen muuttamista kamppailun tilaksi. Kyse ei ole pelkästä aineellisesta toimeentulosta vaan myös ekologisen kriisin ratkaisemisesta ja yksilöiden henkisestä hyvinvoinnista ja

kulttuurisesta kehitymisestä. Nämä ovat kaikki asioita, joihin ei voida enää vastata tekemällä työtä arvoa tuottavan yhteiskunnan luokkana.

Liikumme kuitenkin edelleen vasta teorian ja abstraktien kaavojen tasolla, ja tätä teesiä kamppailujen uudesta syklistä on pyrittävä tarkentamaan konkreettisesti todellisuudessa. Vuoden 2008 jälkeistä aikakautta on nimitetty protestien aikakaudeksi. Kuten Endnotes sanoo tämän aikakauden kamppailuja analysoivassa tekstissään *Onward Barbarians*: kapina ei ole enää tulossa [viittaus Näkymättömän komitean tunnettuun Tuleva kapina tekstiin], se on jo täällä, tuntuu koko maapallolla, ja vuosii vuodelta intensiivisemmin. He viittavat tutkimuksiin ympäri maailmaa aiempaa tiuhempaan nousevista kapina-aalloista, jotka ilmaisevat kapitalistisen yhteiskunnan ristiriitojen kiristymistä. Ihmiset ilmaisevat tyytymättömyyttään asioiden tilaa kohtaan kaduilla kaikkialla maailmassa ja etsivät uusia kamppailun muotoja. On selvää, ettei näiden kamppailujen horisontti tyhjene enää palkkatyön maailmaan vaan ne ilmaisevat yhteiskunnallista tyytymättömyyttä elämän kokonaisuudessa.

Toisaalta tästä kamppailujen uuden horisontin aukeamisesta huolimatta ne eivät vielä kykene haastamaan pääomaa proletariaatin uusintamisen tiloissa – siksi ne eivät ole vielä vallankumouksellisia. Perinteisen työväenliikkeen näkökulmasta se, etteivät työläiset halua kamppailla työpaikkojensa hallinnasta, on kuitenkin syvempi ongelma. Riistosuhteen historian ja kamppailusyklien muutoksen näkökulmasta katsottuna työtaisteluista luopumista tai niiden epätoivoisuutta voidaan pitää seurauksena siitä, että luokkasuhde ei tarjoa enää minkäänlaisia tulevaisuuden näkymiä. Työväenliike sekä sen valtioon ja pääoman tuotantoprosessiin kytkeytyvät kamppailut eivät tarjoa kenttää paremman

elämän puolesta kamppailemiseksi, ja ihmiset tunnistavat tämän vähintäänkin tiedostamattaan. Proletariaatti ei enää vaadi mitään tai halua asettaa itseään ehdolle pääoman sijaan sen koneiston hallitsijaksi ja ilmaisee kamppailuissaan sitäkin, ettei halua enää olla oma itsensä.

Vallankumous ei kuitenkaan ole vielä käsillä, vaikka ihmiset ilmaisevatkin selkeästi, etteivät hyväksy asioiden vallitsevaa tilaa. Aikamme epäliikkeet tai ”passiiviset kapinat”²⁹ eli hajaantuneiden ja järjestäytymättömien toimijoiden kollektiivinen toiminta ovat aikamme ristiriitojen subjektiivisia ilmaisuja. Sen sijaan, että harmittelemme nykyisen kamppailusyklin taisteluiden tiedottomuutta, heikkoutta, atomisaatiota, jakautumista liberaali-konservatiivi -akselille, tyytymistä öisiin torinvaltauksiin (ja paluuseen aamulla töihin) sekä kyvyttömyyttä järjestäytyä luokkana ja haastaa arvon diktatuuria kamppailemalla ja järjestäytymällä tuotannon tiloissa, on pyrittävä ymmärtämään sitä, miten nämä aikamme liikkeet ilmaisevat yhteiskunnan kokonaisuuden liikettä. Amadeo Bordigan aiemmin mainitun jaottelun pohjalta on tutkittava näiden liikkeiden anti-formistisia tendenssejä. Edustavatko nämä kamppailut proletariaatissa kehittyvää pyrkimystä irtautua niistä yhteiskunnallisista välttämättömyyksistä, jotka pakottavat ihmisen palkkatyön ja luokkasuhteen häkkiin?

Astutaan korkeammalle konkretian korkeuksiin Jasper Bernesin *Logistics, Counterlogistics and the Communist prospect* -artikkelin³⁰ mukana. Siinä Bernes tekee kiinnostavan kokeilun

29 Endnotes lainaa näitä käsitteitä aikamme liikkeitä analysoivassa Onwards Barbarians tekstissään: non-movementsin käsitteen sosiologilta nimeltä Asaf Bayat ja passiiviset kapinat Jacques Camattelalta.

30 Julkaistu Endnotesin 4-numerossa.

sijoittamalla kommunistisen teorian huomioita pääoman historiallisesta muodonmuutoksesta proletariaatin kartaksi keskellä aikamme yhteiskunnallisia kamppailuja. Tarkemmin sanottuna hän osallistui Oaklandin sataman saartoon vuonna 2011 yhdessä 20 000 luokkatoverinsa kanssa ja pyrki käyttämään teoreettista karttaa pääoman totaliteetista navigoidakseen strategista kurssia satamakamppailun ristiriitaisessa hälyssä.

Satamasaarto osui globalisoituneen pääoman tuotannon kiertokulun solmupisteeseen: Bernesin logistiseksi vallankumoukseksi [26]³¹ nimeämään kapitalismin muodonmuutokseen, jossa kiertokulku yrittää korvata tuotannon merkitystä pääoman tuotantoprosessissa – tosin pääoman kokonaisuuden näkökulmasta turhaan, sillä aineellinen tuotanto on sen elinehto. Yksittäinen kapitalisti voi kuitenkin tehdä voittojaan yhä monimutkaisemmissa toimitusketjuissa, jopa tehokkaammin kuin aineellisessa tuotannossa. Kauppiaat näyttävät määrittävän pelin ehdot hyödykkeitä tuottavan pääoman sijaan, mikä syventää lisäarvon tuottamisen kriisiytymisen tendenssiä.

Muutokset pääoman tuotantoprosessissa vaikuttavat monella tavalla työläisiin ja luokkataistelun näkymiin. Kiertokulkua hallitsevien kauppiaiden voitontekoa onkin ehkä tehokkaampaa häiritä pysäyttämällä kiertokulku kuin perinteisellä lakolla ja tuotannon keskeyttämisellä. Oaklandin saartoon ei osallistunut vain sataman työntekijöitä vaan mukana oli sankoin joukoin työttömiä, pääoman kaksoismylyn jauhaamaa ylijäämäväestöä, ja työläisiä, joiden muuttunut työympäristö ei enää salli perinteisiä luokkataistelun muotoja.

31 Tätä leimaa kevyen tuotannon läpimurto, joustavuus, ust-in-time eli juuri oikeaan aikaan uotanto sekä tuotannon nk. imuohjaus.

Logistiikkakapitalismi saattaisi perinteisen työväenliikkeen vision näkökulmasta olla mahdollisuus asettaa tuotanto- ja toimitusketjujen haltuunotto kokonaisuudessaan kamppailun kohteeksi. Bernes esittää perustavan kritiikin: kapitalistisen logistiikan perustalle ei voida rakentaa kommunistista yhteiskunnallista tuotantoa – eikä tämä ole ainoastaan teoreettinen teesi, vaan sitä tukevat myös kamppailuihin osallistuneiden näköalat.

Logistiikkakapitalismiin kuuluva tuotantoprosessien sirpaloituminen on tehnyt työprosessin läpinäkymättömäksi työläisille: tuottajat ja kuluttajat ovat menettäneet ymmärryksensä tuottamiensa tai käyttämiensä asioiden synnystä, niiden luomisen kokonaisuudesta. Jotta työläiset voisivat kokea elämänsä jälleen merkitykselliseksi, heidän tulisi perinteisen marxilaisen näkemyksen mukaan haluta takaisin itselleen tuotannon hallinta, jonka he ovat menettäneet koneille. Tämä ei kuitenkaan ole enää työläisten halu kaksoismylyn historian nykyykehitysvaiheessa. Työläiset eivät voi enää sanoa, että ”tämä on meidän rakentamamme maailma, haluamme sen itsellemme!”

Eivätkä Oaklandin saartoon osallistuneet esittäneetkään vastaavia vaatimuksia tai halunneet keskustella vastaavista mahdollisuuksista. Uusi työprosessi on vienyt työstä ylpeyden ja ennen kaikkea tarpeiden tyydytyksen ja täyttymyksen näköalat. Menetetty ”elämän tarkoitus” ei löydy kapitalistisen tuotantoketjun koneiston tai tuotantovoimien haltuunottamisesta. Pääoman tuotantovoimien infrastruktuurin muodostaman planetaarisen tehtaan haltuunotto tarkoittaisi ihmiselle vihamielisen ympäristön itsehallintoa. Tässä huomiossa ei tietenkään ole kyse historiallisesta menetelmästä ja prosessista irtoamisesta ja vallankumousstrategian utopistisesta loikasta.

Historia ja kommunismi voivat kehittyä vain olemassaolevan ympäristön välityksellä ja ehdollistamana. Kapitalismin ylittämään pyrkivien kamppailujen on kuitenkin tehtävä itselleen selväksi se, mitä (suhteellisen) lisäarvon riistämistä varten kehitetyistä tuotantovoimista halutaan säilyttää. Merkittävä osa pääoman tuotantovälineistä, aikamme työläisten tuottamista käyttöarvoista tai kapitalististen tuotanto- ja toimitusketjujen infrastruktuureista ovat tarpeettomia ihmisen aineelliselle uudelleentuotannolle ja henkiselle täyttymykselle. Päinvastoin niiden käyttökelpoisuus tai muokkaaminen on perusteltava erikseen.

Bernesin esittämästä näkökulmasta Oaklandin saarto ei edusta aikamme työläiskamppailujen suunnattomuutta ja heikkoutta vaan nykyisen kamppailusyklin olemusta, jossa tunnistetaan se, ettei pääoman tuotantoprosessin pohjalta voida enää jatkaa. Se mikä näyttää kamppailujen heikkoudelta, eli kyvyttömyys kamppailla kapitalististen tuotantovoimien hallinnasta, on pikemminkin osoitus proletariaatin kieltäytymisestä perinteisen työväenliikkeen strategisista keinoista – pelistä, jonka työläiset hyvin tuntevat ja tietävät, ettei siinä ole voitettavaa.

TUOTANTOVOIMIEN KARTOITUS NIIDEN KOMMUNISOIMISEKSI

Tässä tekstissä hahmoteltu kapitalismin muodonmuutos on siis teesin mukaan avannut uuden välittömiä kommunistisia toimenpiteitä edellyttävän yhteiskunnallisen kamppailun syklin; tarkemmin sanottuna taisteluketän arvontuotannon planetaarisesta tehtaasta irtautumiselle ja

kommunististen suhteiden luomiselle ihmislajin tarpeiden täyttämiseksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita vielä välitöntä tilaisuutta kaiken kommunisointiin vaan uuden aikakauden alkamista.

Perinteisen työväenliikkeen työtaisteluita peräänkuuluttavien iskulauseiden osuessa kylmille kiville ja työläisten itsehallinnon vaatimusten jäädessä tämän uuden kamppailusyklin todellisuudessa abstrakteiksi heitoiksi, on syytä kysyä: mitä kommunistisen vallankumouksen tarpeesta ja mahdollisuudesta tietoiset luokkamme jäsenet voivat tehdä, mikäli eivät halua enää tyytyä perinteisiin toimintamuotoihin, mutta eivät kuitenkaan vielä löydä luokkatovereita kommunistisen vallankumousta toteuttaviin toimenpiteisiin? Tahdomme tämän tekstin lopuksi esittää alustavaa hahmotelmaa vastaukseksi tähän kysymykseen ja voivamme keskustella aiheesta tekstin ilmestymisen jälkeisissä Muminapiireissämme³² sekä palata aiheeseen myöhemmin vielä erillisen ja perusteellisemmin aihetta käsittelevän tekstin muodossa.

Kommunistinen vallankumous tarkoittaa uusia yhteiskunnallisen tuotannon suhteita, mutta uuden kamppailusyklin varhaisvaihetta leimaavat epäliikkeet ja äänettömät protestit eivät ole toistaiseksi merkinneet yhteiskunnallisia kamppailuja tuotannon alueella; puhumattakaan siitä, että spontaanisti käynnistyvät kamppailut ja nopeasti hiipuvat kapina-aallot olisivat mahdollistaneet eri tuotantolaitosten välistä järjestäytymistä yhteiskunnallisen tuotannon järjestämiseksi. Pelkkänä abstraktina vaihtoehtona luokkamme vallankumouksellinen potentiaali ja kommunistinen ohjelma näyttää pelkältä maahan tallautuneelta kuolleelta lehdeeltä. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että tuo ohjelma olisi aikansa elänyt vaan sitä,

32 Kommunismiulapalla.net

että kommunisointi vallankumouksellisenä toimenpiteenä on yksinkertaisesti liian moniulotteinen tehtävä toteutettavaksi spontaanisti ilman ennakkovalmistautumista pelkän hyvän ajatuksen voimalla.

Heitämme ilmaan kysymyksen: voisiko yhteiskunnallisen tuotannon kommunisoinnin tarpeen tiedostavien kommunistien tehtävänä olla aloittaa tämä järjestäytyminen ja valmistautuminen tuotannon kommunistiseen järjestämiseen jo ennen seuraavaa aktiivista kamppailuvaihetta? Tällöin se olisi luokkatovereille konkreettisempi yhteiskunnallinen ohjelma valittavaksi kapitalismin ristiriitojen kärjistyessä ja toimeentulon turvaamisen edellyttäessä käytännön ratkaisuja.

Tässä tapauksessa vallankumouksellisten ajankohtaisena tehtävänä voisi olla olemassaolevien kapitalististen tuotantovoimien käyttökelpoisuuden kartoittaminen kommunismin näkökulmasta. Jasper Berneskin painottaa sitä miten tämän ympäristömme inventoinnin on lähdeävä liikkeelle pääoman infrastruktuurista ja ympärillämme olevien ainevirtojen ja linkkien ymmärtämisestä, jos ne halutaan kumota ja korvata uusilla tuotantoprosesseilla ja -suhteilla. Tämä tarkoittaa paikallisia karttoja – tai pikemminkin tietyn alueen näkökulmasta toimivia karttoja – joiden avulla voidaan selvittää paikallisia ja globaaleja tuotantopotentiaaleja ja -resursseja, luonnostella tarpeiden luonnetta ja mittasuhteita, luoda paikallisia ja globaaleja yhteyksiä tuottajien välillä sekä suunnitella aineellisen toimeentulon (mukaanlukien tietenkin ekologisen kriisin ratkaisun) ja henkisen hyvinvoinnin kommunistisen järjestämisen edellytyksiä.

Tehtävä on epäilemättä valtava ja aiheesta keskustelemassa vasta muutama satunnainen ulapalla suuntaa etsivä kommunisti. Kyse ei kuitenkaan ole luokan etujoukon specialistien tehtävästä kehittää

reseptejä tulevaisuuden vallankumouksen keittiöihin vaan oman ja samalla luokkamme nälän tunnustaneiden jäsenten valmistautumisesta ruoanlaittoon omassa keittiössä; sellaisen tiedon tuottamisesta, jota aiemmat kamppailut olisivat tarvinneet, ja jota tulevat kamppailut tulevat pitämään tarpeellisenä, mutta jota etenkin itse tarvitsemme asettaessamme tavoitteeksemme tuottajien tietoisien yhteiskunnallisen tuotannon hallinnan. On ennakoitava mitä käytännöllisiä ja teknisiä kysymyksiä voi nousta esiin vallankumouksellisessa tilanteessa. Bernes viitoittaa aloittamaan yhteiskunnan perusinfrastruktuurista: miten varmistaa vedensaanti ja viemäreiden toiminta? Miten välttää ydinreaktoreiden sulaminen? Miltä paikallinen ruoantuotanto voisi näyttää ja minkälaisia muutoksia paikallinen elintarvikeomavaraisuus ja ravinnekierto edellyttävät? On tietenkin selvittävä minkälaisia tuotantolaitoksia lähistöltä löytyy ja mihin muuhun kuin nykyiseen tuotantoon niitä voidaan käyttää? Mitä yhteyksiä on luotava ja keiden kanssa järjestäydyttävä, jos näitä tuotantolaitoksia halutaan käyttää ihmisten tarpeiden täyttämistä varten? Merkittävä osa työn reaalisen subsumption pääoman tarpeisiin kehittämien tuotantovoimien tuotantolaitoksista on useimpien ihmisten näkökulmasta tarpeettomia, tai ainakin kovin toissijaisia, ja ne voidaan jättää vallankumouksen puolesta sivuun, odottamaan myöhempää kierrättämistä muuhun käyttöön.

Myös työläiset ovat osa tuotantovoimia, ja uusien tietojen ja taitojen oppiminen on merkittävä osa vallankumousta ja siihen kuuluvaa uudenlaista ihmistoimeliaisuutta. Myös meidän ihmisten halun muuttua ja hylätä kapitalistisen yhteiskunnan tarjoama yksilulotteinen elämä on herättävä ennen yhteiskunnallisten kamppailujen kommunisoinniksi kehittymisen vaihetta, jotta vallankumous voisi kehittyä muuhun kuin

kapitalismiin kytkeytyvän nykyisenkaltaisen työnjaon uusintamisen suuntaan. Toisistaan kaupallisilla suhteilla erotettujen tuotantolaitosten yhdistäminen on näkökulmastamme kommunistisen vallankumouksen perustehtävä. On siis pyrittävä luomaan yhteyksiä toimeliaisuuttamme tarvitseviin ja tarpeitamme tuottaviin luokkatovereihin ja järjestäydyttävä suunnittelemaan sellaisia työprosesseja, jotka eivät enää alistu arvomuodon ohjaukselle; kaupankäynnin, työvoiman vaihdon, abstraktin työn, ja yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan mittarille tekemisen arvoisista töistä päätettäessä. Tästä arvon lakkautumisen teesistä riittää epäilemättä monenlaista teoreettista keskusteltavaa. On kuitenkin selvää, että vastaavien arvoa yhteiskunnan perusmittana korvaavien käytäntöjen kehittäminen on hankalaa yhteiskunnallisen kamppailun hetkessä ilman ennakkovalmistautumista ja ennakolta luotuja yhteyksiä työläisten ja tuotantolaitoksen välillä.

Kannustamme kommunististen toimenpiteiden kannalla olevia siis kartoittamaan konkreettisesti aikamme maastoa sen muuttamiseksi. Toivomme voivamme jatkaa sekä teoreettista, että käytännöllistä keskustelua aiheesta luokkatovereittemme kanssa sekä paikallisesti että kansainvälisesti. Yhteiskunnallisen tuotannon käytännön suunnittelu ei ole luokan teoreettisen etujoukon erityinen tehtävä, vaan luokan kaikkien niiden jäsenten asia, jotka kokevat tarpeen palauttaa uusintamisensa tai arkisemmin ilmaistuna elämänsä omiin käsiinsä ja yhteiskunnan ja ihmislaajan tietoiseen hallintaan. Kutsumme kaikkia, jotka tunnistavat tässä tekstissä käsitellyt pääoman tuotantoprosessin kärjistyvät ristiriidat ja luokkataistelun uudet tarpeet, keskustelemaan näistä tähän historialliseen kamppailusykliin liittyvistä haasteista, ja järjestäytymään tulevia kommunistisia toimenpiteitä varten.

KIRJALLISUUTTA

Aufheben: The theory of decline and the decline of theory

Bernes, Jesper: Logistics, Counter-Logistics and the communist perspective

Bordiga, Amadeo (Programma Comunista): Fundamentals for a Marxist orientation

Camatte, Jacques: Capital and Community

Endnotes: History of Subsumption

Endnotes: A history of Separation

Endnotes 1: TC:n kirjoittamat artikkelit historiasta

Endnotes: Onward barbarians

Internationalist Perspective: Internationalist Perspective and the Tradition of the Communist Left (julkaisun numerossa)

Invariance / Gianni Collu: Transition

Invariance varhaiset artikkelit

Mattis, de Leon: Communist measures

Marx, Karl: Results of the direct production process

Marx, Karl: A preface to the Contribution of Political Economy.

Urtext

Négation: Proletariat as Destruction of work

Saito, Kohei: Marx in the Antroposcene

SIC: On the periodization of the capitalist class relation

Theorie Communiste: An introduction to TC

Theorié Communiste: Reader

UUSI KAMPPAILUSYKLI